

GÖTEBORGS UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

BERÄTTELSE SOM INTE FINNS

- en studie om män som blir utsatta för våld i en nära relation

Socionomprogrammet
C-uppsats, HT 2010

Författare: Veronica Hanzén och Tove Öberg

Handledare: Jari Kuosmanen

Abstract

Titel: Berättelser som inte finns – en studie om män som blir utsatta för våld i en nära relation.

Författare: Veronica Hanzén och Tove Öberg

Nyckelord: våldsutsatta män, mansmisshandel, maskulinitet, kris, socialt stöd, myndighetsarbete

Män som offer för våld av en kvinna i nära relationer är ett problem som tidigare har fått begränsad uppmärksamhet och som nu behöver synliggöras. Syftet med studien är att undersöka vilken typ av våld män blir utsatta för i en nära relation, hur männens uppbrottsprocess ser ut samt vilka erfarenheter de har av privat och professionellt stöd. Syftet är vidare att fånga professionellas erfarenheter av fenomenet och koppla dessa till männens berättelser. Vi har i denna uppsats utfört en kvalitativ studie där vi har genomfört halvstrukturerade intervjuer med fyra män som har blivit utsatta för våld av en kvinna i en nära relation. Intervjuer har också genomförts med tre professionella från Kriscentrum för män och med två socialsekreterare. I studien har de etiska riktlinjerna noggrant följts. Studien har en hermeneutisk metodologisk ansats med ett abduktivt tillvägagångssätt. I analysen kopplas empirin till tidigare forskning och teoretiska perspektiv såsom våld, kris, hegemonisk maskulinitet och konstruktionen av sociala problem. De övergripande resultaten i studien visar på att männen har utsatts för olika former av våld; psykiskt, fysiskt, materiellt, ekonomiskt, sexuellt och latent. Det våld som männen beskriver som mest omfattande är det psykiska. Det framkommer att kvinnorna har ett stort kontrollbehov och att de straffar samt hotar sina män för att få sin vilja igenom. Det framkommer att männen har en tendens att förminska och/eller förneka sin utsatthet och att de känner ansvar för kvinnorna samt för situationen. Det finns även hopp-, skam- och skuldkänslor med i bilden. Rädslan bland männen över att inte bli trodd på är stor och det har förekommit situationer då männen har blivit misstänkta av rättsväsendet trots att de själva har blivit utsatta för våldet. Att problemet inte är synliggjort i samhället gav oss inspiration till uppsatsens titel: Berättelser som inte finns.

Förord

Denna studie har väckt många tankar och känslor för oss. Att få ta del av männens berättelser och professionellas erfarenheter har ökat vår förståelse kring fenomenet, vilket vi hoppas det även kan göra för andra.

Vi vill rikta ett stort tack till männen i studien, som generöst har tagit sig tid att delta i studien på ett öppet och för oss mycket givande sätt. Tack även till de professionella som också har tagit sig tid och med engagemang deltagit i studien. Slutligen ett varmt tack till vår handledare Jari Kuosmanen. Med värme och kloka tankar har han följt vår forskningsresa från början till slut. Sist men inte minst, till våra förstående sambos: tack för ert tålamod alla de dagar och sena kvällar vi har varit försjunkna i arbetet med uppsatsen.

Tack!

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund.....	1
2. Syfte och frågeställningar.....	2
Avgränsning.....	2
3. Tidigare forskning och teoretiska perspektiv.....	3
Svensk forskning.....	3
Utländsk forskning och kunskap.....	4
Utsatta män – en myt?.....	5
Maskulinitet i marginalen.....	6
4. Teoretiska perspektiv.....	8
Våld.....	8
Traumatisk kris.....	9
Hegemonisk maskulinitet.....	10
Konstruktionen av sociala problem.....	11
5. Metod, material och etiska överväganden.....	13
Förförståelse.....	13
Litteratur- och materialsökning.....	13
Urval.....	14
Intervjuguider.....	15
Materialinsamling.....	16
Bearbetning av material och transkribering.....	18
Analysmetod.....	19
Etiska perspektiv.....	19
Studiens kvalitetsaspekter.....	20
Metodreflektioner.....	20
6. Resultatredovisning och tematisk analys.....	22
Tematisk analys.....	26
7. Sammanfattning av resultaten.....	38
8. Slutdiskussion.....	41
9. Förslag till kommande forskning.....	44
10. Källförteckning.....	45

1. Inledning och bakgrund

Sedan 1970-talet har problemet att kvinnor som utsätts för våld av män i nära relationer blivit starkt uppmärksammat av allmänheten och genusforskningen i Sverige (Lundgren et al., 2001). Från att ha behandlat problemet som ett marginellt fenomen, ses kvinnor utsatta för våld i nära relationer idag som ett omfattande samhällsproblem. Om man tidigare har sett på problemet kring våldsutsatta kvinnor som marginellt (Hradilova Selin, 2009), kan man ana hur problemet med män utsatta för våld av en kvinna i en nära relation har belysts; väldigt lite. Brottsförebyggande rådet (Brå) utkom 2009 med rapporten ”Våld mot kvinnor och män i nära relationer” som är den första i Sverige att också innefatta män som är utsatta för våld i nära relationer. I studien framkommer det enligt vissa, både nordiska och andra frågeundersökningar, att lika många män som kvinnor uppger att de blivit utsatta för någon form av partnervåld (Hradilova Selin, 2009).

Brottsoffermyndigheten har av Regeringen fått i uppdrag att fördela 20 miljoner kronor till forskning i ämnet. Studierna ska lägga fokus på systematisk metodutveckling och andra liknande insatser som syftar till att öka kunskapen om mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, våld i samkönade relationer samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål (2010.11.01, www.brottsoffermyndigheten.se). Ingenstans nämns de män som blir utsatta för våld av en kvinna. Män som offer för våld i nära relationer är ett problem som tidigare har fått begränsad uppmärksamhet och som nu behöver synliggöras (Hradilova Selin, 2009). Då den allmänna synen på manlighet inte stämmer överens med den samhällseliga bilden av ett brottsoffer, har män som blir utsatta för våld svårt att identifiera sig själva som brottsoffer (Burcar, 2005), vilket gör det viktigt att på samhällsnivå lyfta problemet och öka kunskapen om män som offer.

För att kunna skapa bättre förutsättningar för män som blir utsatta för våld i en nära relation och för de professionella som möter dessa män i yrkeslivet, är det väsentligt att få förståelse för männens upplevelser av att bli utsatt för våld av sin partner. Genom denna studie om mäns berättelser och professionellas erfarenheter kring fenomenet är avsikten att bidra med material för att kunna utveckla stödet för dessa män samt att underlätta för fortsatta undersökningar om män som blir utsatta för våld i heterosexuella relationer.

2. Syfte och frågeställningar

Män som blir utsatta för våld av en kvinna i en nära relation är ett kontroversiellt fenomen i samhället, i vissa fall till den grad att det blir osynliggjort. Syftet med studien är att undersöka vilken typ av våld män blir utsatta för av en kvinna i en nära relation, hur männens uppbrottsprocess ser ut samt vilka erfarenheter de har av privat och professionellt stöd. Syftet är vidare att fånga professionellas erfarenheter av fenomenet och koppla dessa till männens berättelser.

Studiens frågeställningar är följande:

1. Vilka typer av våld kan män bli utsatta för av en kvinna i en nära relation? Hur upplever män att de har påverkats av att leva i en relation där det förekommer våld?
2. Vilka faktorer kan påverka att män stannar i respektive lämnar en våldsrelation?
3. Hur ser våldsutsatta män och professionella på samhällets stöd för denna grupp?
4. Vilken uppfattning har männen och de professionella om samhällets syn på män som blir utsatta för våld i nära relationer?

Avgränsning

I studien undersöks fenomenet män som har blivit utsatta för våld av en kvinna i en nära relation vilket innebär att studien inte tar upp samkönade relationer, kvinnor som förövare samt barnperspektivet. Fokus ligger på männens upplevelser av att bli utsatt för våld och därför kommer bakomliggande faktorer till våldet inte att beskrivas djupgående.

3. Tidigare forskning och teoretiska perspektiv

Nedan redovisas tidigare forskning och kunskap kring våld i nära relationer. Forskning om mäns utsatthet av våld i heterosexuella relationer är begränsad. År 2009 redovisades den första rapporten som belyste mäns utsatthet i en nära relationer i Sverige. I kapitlet lyfts kunskaper och tidigare forskning från Sverige, Tyskland, USA samt Australien.

Svensk forskning

Brottsförebyggande rådet (Brå) utkom 2009 med den första svenska rapporten om våld i nära relationer som inte endast belyser kvinnors utsatthet utan även männens (Hradilova Selin, 2009). I rapporten framgår det att lika många män som kvinnor har blivit utsatt för någon form av våld i en nära relation. Forskningen visar samtidigt på att resultaten skiljer sig beroende på om studien tar sin utgångspunkt i konfliktlösningar, våld eller i brott. I de studier där syftet är att studera våld eller brott visar resultaten på att kvinnor oftare blir utsatta för våld i nära relationer än vad män blir, medan studier som fokuserar på konfliktlösningar visar på att skillnaden mellan mäns och kvinnors utsatthet för partnervåld är liten (Hradilova Selin, 2009).

Nationella Trygghetsundersökningen (NTU) har gjort offerundersökningar om brott under perioden 2006-2008. Cirka 37 500 personer har intervjuats och av dessa uppger 304 personer, det vill säga knappt en procent, att de varit utsatta för relationsvåld, varav 56 personer var män. Brå uppger att dessa uppgifter med all sannolikhet innebär en stor underskattning. Empirin insamlades via telefonintervjuer vilket kan ha påverkat informanternas svar då relationsvåld är ett känsligt ämne att tala om och de berörda kanske fortfarande delar samma bostad (Hradilova Selin, 2009). Bland de män som deltagit i studien uppgav tre män (av 56) att de blivit utsatta för sexuellt våld. Det vanligaste som männen i studien uppgav sig ha blivit utsatta för var trakasserier och förövaren var i dessa fall oftast en tidigare partner, i övrigt är det väldigt få män som uppger andra typer av utsatthet. Kvinnornas utsatthet i studien visade sig vara grövre än männens och de vittnade i större utsträckning om misshandel och hot. I studien framkommer det att män som utsätts för våld i nära relationer har lägre förtroende för rättsväsendet än vad kvinnor har som blivit utsatta för samma typ av våld. I 29 procent av händelserna som männen varit utsatta uppger de sig varit i behov stöd och hjälp som inte fanns att få (Hradilova Selin, 2009). Brå har även skrivit en rapport om brottsoffers kontakter med rättsväsendet där NTU har intervjuat fyra män som blivit utsatta för våld i nära relationer. Männen upplever att varken deras berättelser eller de själva som personer tas på allvar av rättsväsendet på grund av att de är män. En gemensam upplevelse hos dessa män är att de inte blir

lyssnade på och att rättsväsendet ibland försöker tysta ner det som hänt (Blixt, Hradilova Selin & Westlund, 2010).

Utländsk forskning och kunskap

I den statliga rapporten ”Violence against men – men's experiences of interpersonal violence in Germany” (2006) problematiseras det breda spektra av åsikter kring fenomenet kvinnors våld mot män, då det enligt vissa anses otänkbart och enligt andra förekommer i lika hög utsträckning som mäns våld mot kvinnor. Studien belyser mäns erfarenheter av våld under uppväxtår samt i vuxen ålder (fritid, arbetstid, nära relationer samt i speciella sammanhang så som inom det militära). Studien slår fast att inte alla typer av våld talas om i lika stor utsträckning och att våldet kan uppfattas på olika sätt. Det våld som håller sig inom normen för vad som anses normalt och således inte övergår till att bli omanligt att ha varit med om, tenderar att lättare uppfattas som våld. Andra våldsformer är istället så tabubelagda att männen förtränger dessa händelser, alternativt väljer att inte tala om dem. Studien visar att sexuellt våld är speciellt tabubelagt och därför med stor sannolikhet är underrepresenterat i studien. I nära relationer var det *psykiska våldet* långt mer rapporterat i studien än det fysiska våldet. I studien anger män i hög utsträckning att deras respektive, som är kvinnor, utövar kontroll över deras sociala aktiviteter som till exempel vem de umgås med. Ytterligare exempel på psykiskt våld som rapporterades var förnedring, då kvinnan förminskar mannen inför andra och medvetet förolämpar samt kränker honom verbalt. En viktig slutsats som framkommer är att de män som är utsatta för kontroll av sina sociala aktiviteter, i betydligt högre grad riskerar att utsättas för fysiskt våld i relationen (Violence against men, 2006).

Var fjärde man hade blivit utsatt för *fysiskt våld* av sin senaste partner vid minst ett tillfälle. Studien understryker dock att vissa av handlingarna ”cannot be classed unambiguously as violence” (Violence against men, 2006, s.10). Cirka en femtedel av männen hade en eller flera gånger blivit hårt knuffade. Andra former av fysiskt våld var att ha blivit biten eller riven så att det gjorde ont, lätt örfilade, hårt sparkade, alternativt träffade av ett föremål som kunde ha skadat dem. Ingen av de män som uppgav att de hade erfarit våld i en nära relation hade ringt polisen även om de ansåg att deras partner borde ha blivit straffad för sina handlingar. Ungefär hälften av männen uppgav att de aldrig hade försvarat sig själva fysiskt i situationer som de angivna ovan. Mer än hälften av männen sa att det inte var de själva som hade initierat det fysiska våldet. Gällande sexuellt våld svarade två till tre procent av männen att de upplevt att deras partner påtvingat sina sexuella behov på honom utan att ta hänsyn till hans vilja och drygt en procent säger att deras partner tvingat dem att göra saker de inte vill. Som nämnts ovan är det sexuella våldet med stor

sannolikhet underrepresenterat i studien. En av de största svårigheterna för män som har blivit utsatta för *sexuellt våld* tycks vara svårigheten att våga tala om det inträffade, samt hur man ska tala om det: *”Not only do they not have the appropriate languages and images, but the mechanism of ‘shame at not being a proper man’ acts as a great hurdle”* (Violence against men, 2006, s. 9).

I studien konstateras att det saknas lämpliga stödtjänster för män och pojkar samt att män inte använder sig av de resurser som möjligen kan erbjuda dem hjälp. Detta på grund av att antingen männen själva och/eller deras omgivning inte uppfattar våldet de upplevt som så pass allvarligt (Violence against men, 2006). Det är därför viktigt att utöka kunskaperna kring det våld som män erfar samt vilken typ av stöd de behöver, hur detta ska utformas och uppnås. I ett större perspektiv ser forskarna i studien ett behov av att integrera genusperspektivet i våldsforskningen, *”recognizing that men are also sexual and vulnerable beings”* (Violence against men, 2006, s.14).

Utsatta män – en myt?

Jack C. Straton (1994) menar i artikeln *”The myth of the ‘battered husband syndrome’* att människor bör visa medlidande för de män som blir utsatta för våld av kvinnor, men rekommenderar att resurserna läggs på kvinnor som blir utsatta av män. Anledningen till detta är att man inte ska distraheras av ett väldigt litet problem i samhället, i form av manlig utsatthet. Män har aldrig tidigare haft problem med att få genomslag för sina behov. Därför borde vi ha hört talas om problemet i större utsträckning om det verkligen existerade (Straton, 1994). Migliaccio (2001) tar i sin artikel *”Marginalizing the battered male”* upp att de åsikter som Straton (1994) lyfter i sin artikel ofta går i linje med teoribildningar om det patriarkala samhället, i vilka det i princip endast talas om mäns våld mot kvinnor och om männen som de med samhällelig makt. Migliaccio anser att det kan få förödande konsekvenser att inte använda sig av förklaringsmodeller som även gör det möjligt att se kvinnor som de möjliga utövarna av våldet. De män som blir misshandlade av sin kvinnliga partner och talar om detta riskerar att ses som förnekande av den dominerande rollen (Migliaccio, 2001).

Sotirios Sarantakos (2004) har i artikeln *”Deconstructing self-violence in wife-to-husband abuse”* undersökt huruvida kvinnors och mäns utsagor om våld i nära relationer överensstämmer eller inte. I studien har 68 familjer med påstått våldsamma fruar intervjuats, för att se om våldet kunde bero på självförsvar mot männen. Fruarnas egna mödrars respektive familjens barns utsagor jämfördes med utsagor från fruarna och männen själva i syfte att uppnå hög precision. Till en början hade kvinnan och mannen skilda historier, men då kvinnorna konfronterades med sina barns och mödrars uppfattning om våldet, ändrade de sina utsagor. Ingenting i studien försvarar tesen att kvinnors våld

mot män handlar om självförsvar. I de allra flesta fall är det ogrundat att påstå att våldet sker i självförsvar från kvinnans sida. Majoriteten av kvinnorna medger att de inte har slagit männen i självförsvar. En slutsats är att det finns fall där kvinnor använder alla former av våld mot sina partners och där deras aggressioner utgör ett genuint våld i relationen ”*that is, husband abuse.*” (Sarantakos, 2004, s. 293). Ytterligare en slutsats är att många av kvinnorna kommer med falska påståenden om att det är de själva som är offer för våld i hemmet. Sarantakos (2004) menar att det faktum att sådana påståenden utan närmare granskning tas upp av myndigheter gör detta till ett ännu allvarigare problem.

Maskulinitet i marginalen

I Migliaccios (2001) studie där 12 män har fått beskriva sina upplevelser av våldsamma äktenskap, visar det sig att deras oro för att uppfattas som mindre manliga har medfört en tendens att stanna kvar i relationen längre än vad man annars hade gjort. Skälet till detta är att männen kan undvika att berätta om att de blir utsatta för våld eller att de inte vågar söka stöd. Migliaccio menar att människor uppfattar sig själva genom andra i sin omgivning samt tar till sig de normer som är tillfördelade män respektive kvinnor och poängterar att det inte enbart handlar om vad man ska göra, utan även vad man *inte* bör göra för att uppfattas som omanlig. ”*Masculinity, in effect, is defined less by what is, and more by what it is not*” (Migliaccio, 2001, s.205). Män som bryter mot förväntade normer riskerar att bli stigmatiserade och genom detta marginaliserade i samhället och i högre utsträckning än vad kvinnor riskerar att bli. Detta delvis på grund av att rollen av den som blir misshandlad normalt är en roll som tillskrivs kvinnor. Att vara marginaliserad i det västerländska samhället innebär att nekas tillgång till resurser, att uppfattas av andra som avvikande samt oförmåga att anta en dominerande identitet. Män som är marginaliserade kan försöka att förstärka andra egenskaper för att kompensera sin, enligt andra, bristande maskulinitet. Det är en pågående process som har till syfte att sträva mot en starkare position i den hegemoniska maskuliniteten. Att som man få en offerstatus gör det osannolikt att framhäva sig som en oberoende och stark man med kontroll, på grund av att offerrollen är förknippad med kvinnliga egenskaper. Detta medför att han blir fråntagen den manlighet han annars kunde ha hävdad. Misshandlade män kan vara väl medvetna om att de riskerar att mötas av negativa reaktioner från sin omgivning vilket kan medföra att de förnekar sina upplevelser. Detta kan i sin tur leda till ytterligare marginalisering, då det försvårar att lämna relationen och att söka hjälp för den (Migliaccio, 2001).

Migliaccio (2001) fokuserar i sin studie på följande begrepp: *själv tillit*, *självbehärskning* samt *kontroll*. *Själv tillit* handlar om att inte be om hjälp från andra. Män är inte heller förväntade att söka

hjälp i samma utsträckning som kvinnor och att be om hjälp är vidare ett tecken på svaghet. *Självbehärskning* ligger väldigt nära självtillit men Migliaccio skiljer dessa åt. Här syftar han på förnekande av smärtsamma känslor, både fysiska och psykiska, då upprätthållandet av manlig identitet kan tvinga en man att minimera sina egna skador. I Migliaccios studie (2001) är det vanligt att säga att man "egentligen" inte blev så skadad av sin frus våld. Förnekandet av känslorna medför även ett förnekande av sin egen sårbarhet. Samma fenomen uppstår också när kvinnor blivit slagna av sina män: att neka till att det är partnern som har tillfogat skadorna och istället säga att skadorna har tillkommit av andra skäl. Detta innebär att ett förtryckande av misshandeln så att man har 'få skäl' att lämna relationen. *Kontroll* kopplar Migliaccio till det psykiska våldet, vilket han menar kan vara en värre upplevelse än det fysiska våldet. Att erkänna sig själv som offer för misshandel är att erkänna att vara utan kontroll vilket kan medföra en krisreaktion. Många män tar på sig skulden för att förhållandet inte fungerade och tänker att de var oförmögna att hålla ihop relationen. Detta innebär en utmaning för männens maskulinitet (Migliaccio, 2001).

Skam leder till tystnad och att risken till att uppfattas som mindre påverkar att det blir svårt att be om hjälp, då det är förödmjukande att som man inte kunna leva upp till samhällets förväntningar. Ju mer skam en person utsätts för, desto mindre vill denne prata om det och tystnaden låter våldet fortsätta. Studien visar på att männen hade en rädsla inför att berätta på grund av oro för omgivningens reaktioner. Vissa hade blivit skrattade åt eller inte blivit tagna på allvar då vänt sig till exempelvis telefonlinjer för stöd. De män som blivit bemötta på detta sätt hade känt sig ännu mer utnyttjade än innan de uppsökte stödet (Migliaccio, 2001).

Sammanfattning av tidigare forskning

Tidigare forskning visar på att mäns utsatthet av en kvinna i nära relationer är ett fenomen som är svårt att föreställa sig. Trots detta finns det forskning som säger att lika många män som kvinnor blir utsatta för våld i nära relationer. Det som skiljer våldet mellan kvinnor och män åt är att kvinnor i större utsträckning vittnar om misshandel och hot medan männen berättar mer om trakasserier och kontroll. I studierna framkommer det att männen blivit utsatta för både fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Det sexuella våldet kan förekomma oftare än vad som visas i studien då det finns svårigheter kring att tala om det. Det kan i många fall vara svårt för en man att tala om sig själv som utsatt, en förklaring till detta är att de inte vill ses som mindre manliga. Detta kan medföra att de undviker att söka stöd och hjälp. När en man blir stämplad som offer ses mannen som kvinnlig vilket medför ett fråntagande av manlighet. För att inte ses som mindre maskulin förnekar männen sin utsatthet och väljer att inte berätta. Tystnaden kan även vara ett tecken på skamkänslor samt erfarenheter av att inte bli trodd på.

4. Teoretiska perspektiv

Genom det material som har framkommit i studien har det visat sig att vissa teoretiska perspektiv blir särskilt viktiga för att förklara fenomenet män som blir utsatta för våld av en kvinna i en nära relation. Studiens teoretiska grund ligger i ett våldsperspektiv, kriteori, maskulinitetsteori samt konstruktioner av sociala problem.

Våld

Per Isdal (2009), psykoterapeut och ledare för behandlingsverksamheten Alternativ til Vold i Oslo, problematiserar vem som ska definiera vad våld är och menar att detta är en komplicerad fråga, där man alltid bör se handlingar i sitt sammanhang. Våld i en nära relation kan ses som kommunikation, där handlingen (våldet) har ett mål, där målet är att påverka den andra personen. Isdal delar in våldet i undergrupper där följande tas upp: fysiskt, psykiskt, sexuellt, materiellt och latent våld. I studien förekommer även begreppet ekonomiskt våld (Sandberg, 2010). *Psykiskt våld* kan yttra sig på många sätt, bland annat genom kontroll, kränkningar, hot om självskadebeteende, självmord eller hot om annat våld. Det kan också handla om att isolera sin partner. Vad gäller *fysiskt våld* är det den mest grundläggande våldformen. Allt ifrån slag, örfilar och knuffningar till livshotande våld ryms inom ramen för det fysiska våldet. Hotet om att utsättas för ytterligare fysiskt våld förstärker effekten av andra våldstyper. *Materiellt våld* kan vara att slå sönder saker i hemmet. Om en person har blivit utsatt för fysiskt våld av sin partner, och partnern vid ett senare tillfälle exempelvis slår sönder något i hemmet inför den andre, blir det materiella våldet än mer skrämmande för den utsatte (Isdal, 2009). *Ekonomiskt våld* kan beskrivas som en stark obalans insyn och inflytande över sin egen eller parets gemensamma ekonomi (Sandberg, 2010). Isdal (2009) benämner det sexuella våldet som det kanske mest psykologiskt nedbrytande, på grund av att det drabbar vår mest sårbara och privata sida. Sexuellt våld kan vara att bli utsatt för påtryckningar för att få sex, att bli våldtagen eller bli tvingad att utföra sexuella handlingar man inte vill utföra. Ytterligare en våldsförform som Isdal talar om är det *latent* våldet som lätt blir den dominerande våldformen. Risker och oron för att utsättas för nytt våld kan komma att styra hur den som blir utsatt för våldet betar sig, för att undvika att nya våldsincidenter inträffar. Gränsen för när våld övergår i misshandel anser Isdal är svår att dra, dock innefattar begreppet misshandel ett systematiskt mönster av våldsanvändande. Indikationer på att det rör sig om misshandel kan vara att våldet har inträffat ett upprepat antal gånger eller att våldshandlingarna sker på flera olika sätt, till exempel genom både sexuellt och psykiskt våld (Isdal, 2009).

Det finns flera förklaringar till vad som orsakar våld i nära relationer. I Brottsförebyggande rådets forskningsrapport "Våld mot kvinnor och män i nära relationer" (Hradilova Selin, 2009) anser man att förklaringar på både struktur- och individnivå bör användas. I den offentliga debatten och i viss forskning om våld i nära relationer är en strukturell förklaringsmodell vanlig, där det talas om ojämn maktfördelning mellan män och kvinnor. Inom denna modell ses män som potentiella våldsutövare och alla kvinnor löper således risk att drabbas, detta synsätt brukar benämnas som könsmaktperspektivet (Hradilova Selin, 2009). Andra perspektiv tar mer hänsyn till livsstilsrelaterade faktorer och till samspelet mellan människor (Hydén 2004 i Hradilova Selin, 2009).

Traumatisk kris

Cullberg (2006) beskriver att traumatisk kris kan utlösas av yttre faktorer som hotar en människas fysiska existens eller dess sociala identitet, samt hot för individens möjligheter att tillfredsställa sina grundläggande behov. Kriser är smärtsamma upplevelser men kan leda till utveckling av individens personlighet om de bearbetas väl. Om krisbearbetningen uteblir eller hindras, riskerar individen att bland annat känna utanförskap. Traumatiska kriser kan delas upp i fyra faser: chockfas, reaktionsfas, bearbetningsfas och nyorienteringsfas. Chockfas och reaktionsfas kallas för den akuta krisen, i vilken psykologiska försvarsmekanismer kan aktiveras. En vanlig försvarsmekanism är förnekelse. *"Förnekelse innebär att man visserligen lägger märke till det som är hotande, men man förnekar att det är väsentligt och accepterar inte dess egentliga innebörd."* (Cullberg, 2006, s. 146). Man kan också *rationalisera* bort det som sker, det vill säga minska sin upplevelse av det som har inträffat. *Isolering av känslor* är en av vanligaste försvarsmekanismerna då individen upplever smärtsamma händelser till den grad att denne inte alltid uppfattar att känslorna finns. Utåt sett kan det verka som att personen är lugn och kan därför mötas av positiva reaktioner från omgivningen att hantera situationen på ett bra sätt. En mer medveten handling är *undertryckande av känslor*. En anledning till att trycka undan känslor kan vara en vilja att anpassa sig till omgivningens krav och förväntningar. Ibland kan mycket traumatiska händelser medföra att individen får posttraumatiska stressymtom (PTSD) efter en kortare eller längre period från att de utlösande händelserna inträffade. Symtom på PTSD kan vara att *återuppleva* de händelser som utlöste krisen i minnet, exempelvis genom att bli påmind om händelsen av något skäl. Vanligt är också ett *undvikande* av sådant som personen associerar till händelsen. Vidare kan personen få minnesförluster av varierande grad. Om en person som har PTSD inte får stöd, kan det medföra att personen drar sig undan från sociala kontakter och/eller upplever känslor av hopplöshet, förtvivlan och aggression. En person som har

drabbats av posttraumatiskt stressymtom är i behov av samhällets hjälpinsatser, poängterar Cullberg (2006).

Hegemonisk maskulinitet

Maskulinitet skapas både i förhållande till femininitet och till andra maskuliniteter. I skapandet bildas olika positioner, överordnade och underordnade, där Connell benämner den överordnade som den hegemoniska maskuliniteten (Connell, 1996). De underordnade maskuliniteterna ”(...) *som relateras till den hegemoniska maskuliniteten underordnas, förtrycks och marginaliseras i förhållande till den på grund av kategorier såsom sexualitet, etnicitet, klass och ålder*” (Andersson & Gunnarsson, 2003, s. 68). Vilka maskulinitetsideal som innehar den dominerande eller underordnade rollen är inte statiskt, understryker Connell (1996). En maskulinitet kan gå från att vara den hegemoniska till att bli den underordnade (och tvärtom) och han menar att underordningen handlar om att maskuliniteten närmar sig det feminina. Han exemplifierar att män och pojkar som blir nedvärderade ofta kallas för mes, nolla eller ynkrygg och menar att femininitet utgör grunden för undervärdera män (Connell, 1996). Jari Kuosmanen (2001) skriver om konkurrensen om olika positioner på grund av en hierarkisk ordning mellan män. Den ställning man uppnår beror på olika saker, så som individens egna förmågor och färdigheter, och hur väl de svarar mot förväntningar om maskulinitet. Män bör visa sig karaktärsfasta och besitta inre styrka. I skapandet av maskulinitet menar Migliaccio (2001) att män tar in olika meddelanden om vad maskulinitet innebär. En man lär sig att vara behärskad och kontrollerad, i vilket det ingår att aldrig slå en kvinna. Han ska också kunna klara sig själv, vilket försvårar för honom att be om hjälp. I ett läge där någon eller flera av dessa egenskaper utmanas kan mannens förmåga att upprätthålla sin maskulinitet utmanas, vilket kan resultera i skamkänslor (Migliaccio, 2001). En vanlig strategi är enligt Kuosmanen (2001) att inte visa känslor av rädsla eller ledsamhet. Om en man blottar sådana känslor för mycket riskerar han att ge makten åt dem som är starkare. Connell ser enligt Kuosmanen (2001) underordningen som en modern förklaring av patriarkala strukturer, inom vilka kvinnor anses underordnade männen. Homosexuella män har mycket låg status i den hegemoniska maskuliniteten, på grund av att homosexuella män ofta förknippas med femininitet (Kuosmanen, 2001). Gällande delaktighet i den hegemoniska maskuliniteten skriver Connell (1996) att få män uppnår äkta hegemoni. Desto fler män drar nytta av strukturen, eftersom underordnandet av kvinnor ger dem fördelar. Connell (1996) betonar dock att vissa maskuliniteter kan marginaliseras trots att det finns en hegemonisk maskulinitet.

Konstruktionen av sociala problem

Vad som är sociala problem, och om vissa företeelser i samhället ens kan uppfattas som sådana, utgår ifrån ontologiska antaganden, det vill säga läran om vad som existerar i sig (Sahlin, 2004). Ur läran om vad som existerar kommer två motsatta positioner fram gällande synen på vad som är ett problem: objektivism och konstruktivism. I det objektivistiska perspektivet existerar ett problem oavsett om allmänheten, forskare eller myndigheter känner till det eller inte. Enligt det konstruktivistiska perspektivet kan ingenting vara ett problem så länge det inte finns någon som upplever och beskriver det på det sättet. Det räcker inte med att upplevelsen är plågsam eller orättfärdig för att kunna tala om ett socialt problem, fenomenet måste också uppfattas som att det faktiskt existerar och är möjligt att åtgärda. För att ett problem inte bara ska anses vara individens ansvar, måste det även finnas en samhällelig uppfattning om att det allmänna bör ingripa. *”På individnivå gäller på samma sätt att problem inte definieras som sociala om det inte finns ett samhälleligt intresse av och ansvar för att stävja dem”* (Sahlin, 2004, s. 114).

Gällande definitioner av sociala problem finns en mängd sådana. Exempelvis ska ett antal personer omfattas av problemet för att det ska kunna kallas för ett socialt problem (Meeuwisse & Swärd, 2004). Även fenomen som rör minoriteter i samhället kan anses vara sociala problem, men då under förutsättning att denna grupp anses öka. Ett socialt problem kan gälla värderingar eller levnadsförhållanden som inte följer samhällets normer och majoritetens värderingar, vilket kan variera mellan olika kulturer. Det kan även ses som ett avstånd mellan det som uppfattas normalt och det som uppfattas som avvikande. Meeuwisse och Swärd (2004) menar att ansvaret för att göra något åt sociala problem inte bara gäller de berörda av problemet utan även samhället. På samhällsnivå ligger en del av ansvaret på det offentliga systemet, så som stat och kommuner. Men även insatser som görs inom familjen samt privata och frivilliga organisationers åtaganden kan räknas in som del i samhällsansvaret. Då de åtgärder som sätts in beror på hur det sociala problemet har definierats, vilka resurser som finns och vilka perspektiv man utgår ifrån är det viktigt att fundera över i vilket sammanhang man använder de olika definitionerna och vilken betydelse den definitionen får (Meeuwisse & Swärd, 2004).

Sammanfattning av teoretiska perspektiv

Våld i en nära relation kan definieras som kommunikation där målet med handlingen är att påverka den andra personen. När en person utsätts för våld kan denne hamna i kris vilket påverkar sättet att agera och hantera situationer. Försvarsmekanismer kan aktiveras, som att exempelvis förneka eller rationalisera bort det som sker. Att bli utsatt för våld av en kvinna kan påverka mannens känsla av att vara maskulin. Inom den hegemoniska maskuliniteten strävar män efter överordning och besitter

inre styrka och är karaktärsfasta. När en man blir slagen av kvinna riskerar han underordning och kan därför välja att inte tala om sin utsatthet. Om han pratar om sina känslor riskerar han att ge mer makt till kvinnor eller andra män. Män utsatta för våld av en kvinna kan ses som en minoritet i samhället vilket kan göra det svårt att se fenomenet som ett socialt problem. Konstruktionen av ett socialt problem kan ske på olika sätt, bland annat beroende på hur ett socialt problem definieras. Osynligheten av fenomenet har med dessa perspektiv att göra men också med hur upplevda problem görs till allmänna sociala problem.

5. Metod, material och etiska överväganden

Studien har en hermeneutisk metodansats eftersom tolkningen är det mest centrala inom hermeneutiken (Kvale, 2009). Genom att tolka och förstå informanternas egna upplevelser av ett fenomen, förmedlas sedan deras upplevelser till läsaren (Westlund, 2009). Genom halvstrukturerade intervjuer med våldsutsatta män samt professionella som arbetar med dessa män, är avsikten att skapa ökad förståelse genom informanternas synvinklar på fenomenet (Kvale, 2009). Detta möjliggör att upptäcka informanternas upplevelser för att därefter tolka det som sagts. Studiens teoretiska ansats är abduktiv vilket innebär att man växlar mellan att titta på teori och empiri (Larsson, 2005).

Förförståelse

Westlund (2009) understryker att den hermeneutiska ansatsen lägger stor vikt på förförståelsen hos dem som undersöker fenomenet. Författarna till denna C-uppsats har båda viss förförståelse i ämnet, dock på skilda sätt. En av författarna har genom arbetserfarenhet sett att det finns få resurser vad gäller stöd och hjälp för utsatta män i en nära relation. Den andra författaren har en närstående med erfarenhet av att leva i en relation där det förekommit våld från kvinnans sida. För oss båda har dessa erfarenheter inneburit en ögonöppnare för att detta våld är mer vanligt förekommande än vad vi trodde. Att vår förförståelse är av olika karaktär, medför att vi lättare kan problematisera fenomenet både på individ- och samhällsnivå.

Litteratur- och materialsökning

En del av litteraturen fick vi rekommenderat av vår handledare samt från de professionella på Kriscentrum för män. Stor del av litteraturen har vi hittat genom att se på referenslistor i den litteratur och de artiklar vi har läst. För att hitta artiklar har vi använt oss av Göteborgs Universitets sökfunktion GUNDA. De första sökorden blev; *misshand* män OCH brottsoffer* där Brottsförebyggande rådets rapport 2009:12 kom upp som resultat (10.08.31). Genom vidare sökning i Libris databas Kvinnsam fick vi via sökorden *battered men* 20 träffar (10.09.01). Därigenom fann vi artikeln "Marginalizing the battered male" av Todd A. Migliaccio (2001), samt "The myth of the 'battered husband syndrome'" (Jack C. Straton, 1994).

Urval

Den ursprungliga tanken var att endast intervjua män som blivit utsatta av en kvinna för våld i en nära relation. Bakgrunden till detta var att vi misstänkte att det skulle bli svårt att få tag i dessa män på grund av att det är ett känsligt ämne och för att tiden var knapp. Därför kontaktades även professionella som arbetar med dessa män. Vi började med att undersöka vart män utsatta för våld av en kvinna i en nära relation i Göteborg kan vända sig och kontaktade följande verksamheter: Social Resursförvaltning, Kriscentrum för män, Socialjouren, Västra Götalandsregionens kompetenscentrum för våld i nära relationer och Mottagningen för unga män. Kriscentrum för män (KCM) var de som tackade ja till medverkan i studien, då de upplevde att de hade kontakt med denna grupp män i tillräcklig utsträckning för att uttala sig i en studie. Kriscentrum för män är en verksamhet som går under Social Resursförvaltning. Dit kan män vända sig om de behöver stöd i samband med separationer och skilsmässor eller upplever svårigheter i sitt föräldraskap. De tar även emot män som har svårigheter att kontrollera sina känslor och som har problem kring aggressivitet samt våld (2010.10.28, www.goteborg.se). För att utnyttja den samlade kompetens som de professionella från KCM besitter önskade vi att få intervjua samtliga tre. Enligt uppgift från KCM uppgår cirka 6-7 procent av de män som söker stöd hos dem att de blivit utsatta för någon form av våld i sin relation (personlig kontakt, 9 november, 2010).

Vidare skickades via e-post till samtliga stadsdelar i Göteborg med information om att informanter söktes till studien, detta för att komma i kontakt med socialsekreterare med möjlig erfarenhet av arbete med dessa män. En socialsekreterare skrev per e-post att vi kunde kontakta denne, dock utan framgång. I det andra fallet fick vi kontakt med två socialsekreterare som gemensamt hade handlagt ett mansfridsärende, dessa två socialsekreterare har intervjuats i studien. Genom socialsekreterarna kom vi i kontakt med den man vars ärende de hade handlagt. Mannen tackade senare ja till medverkan i studien.

Genom självbiografen ”När mardrömmen blev sann” (Forrestgate, 2010), skriven av en man som har levt i en relation där han blev utsatt för våld av en kvinna, hittade vi en blogg som berörde ämnet. Idén föddes att söka efter intervjupersoner genom bloggar och andra Internetsidor. För att få medgivande att publicera ett anslag gällande studien på Internetsidorna (två stycken) kontaktades de personer som startat dessa sidor via e-post och båda personerna gav sitt samtycke. Vi vände oss även till bekanta och hörde oss för om de visste någon person som kunde vara lämplig att intervjua. Eftersom männen som hörde av sig kunde bo var som helst i Sverige, föreslogs att intervjuerna kunde genomföras via telefon, msn eller e-post. Att träffas var också ett möjligt tillvägagångssätt under förutsättning att de befann sig inom rimligt avstånd från Göteborg.

Genom dessa tillvägagångssätt kom vi i kontakt med totalt sex män som har blivit utsatta för våld av en kvinna i en nära relation. Av dessa intervjuades fyra personer genom e-post, telefon och traditionell intervju. Av de två män som inte ville delta valde en att inte skicka svaren till oss på grund av att han upplevde det som för känslomässigt svårt. Den andra mannen fick tidsmässiga förhinder som gjorde att han inte kunde delta i studien.

Intervjuguiden

I studien har tre grupper av informanter intervjuats, dessa tre grupper är följande: män som har blivit utsatta för våld av en kvinna i en nära relation, professionella från Kriscentrum för män (KCM) samt professionella från Socialtjänsten. För varje grupp utformades en specifik intervjuguide. Samtliga intervjuguiden var halvstrukturerade och innehöll teman med förslag på frågor. Genom att använda sig av halvstrukturerade intervjuer ges informanterna utrymme att lyfta det som de själva anser viktigt, även om de specifika frågorna inte tar upp detta (Kvale, 2009). De teman som användes utformades efter studiens syfte och frågeställningar. I samtliga intervjuguiden togs tre teman upp: *Stanna eller lämna*, *Stöd* respektive *Samhälle*, detta för att ta del av informanternas uppfattning om samhällets och verksamheternas stöd och allmänna tankar om fenomenet på samhällsnivå. I intervjuer med männen användes följande teman: *Relation*, där männen fick beskriva relationen så som de själva ville. *Erfarenhet och påverkan av våld* där frågor ställdes angående vad för våld de blivit utsatta för samt hur det har påverkat dem. Nästa tema var *stanna eller lämna* där syftet var att undersöka vilka faktorer som männen själva ansåg spela in i detta.

Till socialtjänsten tog intervjun sin början i *fallet* eftersom de två socialsekreterarna gemensamt hade handlagt ett mansfridsärende. I analysen kommer dock inte socialsekreterarnas tankar om fallet tas med, på grund av mannen ifråga själv deltagit i studien och kunnat ge sin berättelse. Däremot återfinns socialsekreterarnas tankar kring att stanna eller lämna, stöd och samhälle i analysen. Till KCM började vi med att ställa frågor *Om Kriscentrum för män* för att få en bild av vad de arbetar med. Genom nästa tema, *män i våldsamma relationer*, frågade vi efter deras erfarenheter av frekvensen kring fenomenet och hur männen själva talar om sina upplevelser av det våld de utsatts för.

Materialinsamling

Olika typer av intervjuer har använts i studiens genomförande: telefonintervju, e-postintervju, enskilda traditionella intervjuer och en parintervju. Gemensamt för alla intervjuer är att informanterna gavs information om studiens syfte, etiska riktlinjer och beräknad tid för intervjun. Detta eftersom det kan vara viktigt för intervjupersonen att skapa sig en uppfattning om intervjuaren innan den kan tala fritt och dela med sig av sina erfarenheter (Kvale, 2009).

Traditionella intervjuer

Vid de traditionella intervjuerna intervjuades en av de våldsutsatta männen, de tre professionella från KCM, samt de två socialsekreterare i en parintervju. Informanterna frågades efter samtycke till användning av bandspelare samt om de hade några frågor innan intervjun påbörjades. Alla de traditionella intervjuerna (4 stycken) spelades in på band. Intervjuerna tog mellan en till två timmar. Intervjuerna med KCM genomfördes i deras egna lokaler, detsamma gäller för intervjun med socialsekreterarna där intervjun ägde rum i Socialtjänstens lokaler. Den våldsutsatte mannen intervjuades i ett lugnt rum på Göteborgs Universitet, i syfte att mötas på en så neutral och ostörd plats som möjligt.

Intervjun med de två socialsekreterarna genomfördes gemensamt, en så kallad parintervju (Thomsson, 2002). Bakgrunden till detta var att socialsekreterarna gemensamt hade handlagt ett mansfridsärende och att de därför skulle ges möjlighet att hjälpa varandra minnas och skapa en diskussion om temat, vilket visade sig fungera väl. I en parintervju hamnar intervjudeltagarna i en annan maktposition gentemot intervjuerna vilket kan medföra en större trygghet för informanterna (Thomsson, 2002).

Båda författarna deltog i samtliga dessa intervjuer, där den ena i första hand ställde frågorna och den andra fokuserade på att anteckna, vilket meddelades till informanterna. Efter samtliga intervjuer frågades informanterna hur de upplevt intervjun, om vi fick använda oss av citat och hade möjlighet att svara på följdfrågor längre fram. Syftet med att anteckna trots att intervjuerna spelades in var för att säkra upp ifall bandinspelningarnas kvalitet inte skulle vara god nog. Vid en av intervjuerna fungerade inte 2 av 3 använda band då vi skulle lyssna av dessa. Eftersom det fanns omfattande och noggranna anteckningar på de delar av intervjun som rörde mannens relation håller ändå intervjun god kvalitet.

E-postintervjuer

E-postintervjuer genomfördes med två av de våldsutsatta männen. Eftersom ämnet kan vara känsligt att prata om är det viktigt att männen känner sig trygga i intervjuens genomförande (Trost, 2005). Enligt Sveningsson, Lövheim och Bergquist (2003) kan Internetintervjun medföra en ökad öppenhet hos informanten vilket ger tillgång till känslig information på ett tidigt stadium. Vidare kan informanten lättare välja att ta ett steg tillbaka om denne skulle uppleva situationen som alltför känslig. Detta skyddar informantens integritet och upplevelse av frivillig medverkan i studien (Sveningsson et al. 2003). En nackdel med vad Kvale (2009) kallar för datorstöta intervjuer, kan vara att både intervjuaren och intervjupersonen bör vara relativt skickliga på att skriva samt att det kan vara svårt att få detaljerade beskrivningar och svar. Han anser den kroppsliga närvaron och ljudet av rösten som har en avgörande roll för ett samtal vilket i datorstöta intervjuer saknas. En annan kritisk röst mot Internetintervjuer är att man omöjligt kan veta att den utsaga informanten ger oss är sanningsenlig (Sveningsson et al. 2003). Ett motargument är att: *"I vissa fall kan människor som intervjuas på nätet vara mer "ärliga" eller sanningsenliga än vad de skulle vara i en intervju ansikte mot ansikte"* (Sveningsson et al. 2003, s. 96).

Till männen skickades en instruktion gällande e-post intervju samt påminnelse om de etiska riktlinjerna. I samband med detta skickades intervjufrågorna, som var desamma som ställdes till de andra våldsutsatta männen. Informanterna fick omkring två veckor på sig att svara på frågorna och möjlighet att kontakta oss via telefon eller e-post om det hade några frågor.

Telefonintervju

En telefonintervju genomfördes med en av de våldsutsatta männen på hans önskemål, då vi inte hade möjlighet att träffas. Trost (2005) menar att telefonintervjuer inte är att rekommendera vid känsliga ämnen, dock ansåg mannen ifråga att en telefonintervju var förutsättningen för att han skulle kunna delta. Detta är en av fördelarna med att använda sig av tillvägagångssättet (Kvale, 2009). Innan intervjun påbörjades hade vi haft e-postkontakt där fick intervjufrågorna och information skickat till sig för genomläsning. En av oss hade hand om större delen av kontakten med mannen och var även den som genomförde intervjuerna. Vid två tillfällen före intervjun kontaktades även mannen per telefon, i syfte att bestämma vilka tider intervjuerna skulle genomföras för att få en så ostörd miljö som möjligt. Vi talade även om att vi skulle behöva ta det lugnt under intervjun för att kunna skriva ner hans berättelse så ordagrant som möjligt, då det inte fanns möjlighet att spela in samtalet. Dessa e-postkonversationer och telefonsamtal tror vi har medfört att telefonintervjun blev ett mer avslappnat samtal än om vi inte hade haft någon kontakt

tidigare. Intervjun genomfördes i två delar och uppgick till knappt två timmar.

Bearbetning av material och transkribering

För samtliga informanter sammanställdes intervjumaterialet och återsändes till dem i syfte att ta reda på om vi hade uppfattat allting korrekt. En viktig tanke med detta var också att ge informanterna möjlighet att ändra utsagor om de skulle känna att informationen inte stämde eller var för känslig för att ta med i studien, detta var viktigt för att tillgodose de etiska kraven vi följer i studien. Detta medförde inga större ändringar och vi fick mycket positiv respons på hur vi beskrivit männens egna berättelser och några av männen uttryckte tacksamhet över att vi valt att skriva om deras upplevelser. Samtliga fyra män har gett respons och av de professionella har fyra av fem svarat. Genom att återsända materialet till informanterna minskar den maktasymmetri som kan uppstå i forskningsintervjuer (Kvale, 2009).

Eftersom empirin har inhämtats på olika sätt ser bearbetningen av materialet olika ut. När det gäller e-postintervjuerna har vi använt oss av de skrivna texter som informanterna har sänt till oss. Eftersom man genom e-postintervjuer får ett oredigerat textmaterial finns det ingen anledning att transkribera materialet (Sveningsson et al. 2003). Vid telefonintervjun skrevs mannens ord ner så noggrant som möjligt allteftersom han talade. På knappt två timmars intervju uppgick antalet sidor till tolv stycken. Det är i sammanhanget relevant att den av oss som genomförde intervjun är van att skriva på dator och gör detta mycket fort. Vid behov bad hon dock mannen vänta för att hon skulle få skriva ner det han hade sagt, innan han fortsatte med nya exempel. Efter intervjuerna sändes intervjutexten till mannen för genomläsning, korrigeringar och vissa följdfrågor via e-post.

De traditionella intervjuerna spelades samtliga in på band, i alla fall utom ett användes en analog diktafon. För att förenkla transkriberingen spelades de analoga banden in till en ljudfil på dator, där ljudkvaliteten senare förbättras samt gjorde det möjligt att bestämma uppspelningshastighet. Detta har medfört högre kvalitet på transkriptionen än om vi hade lyssnat på banden i sin ursprungsform, eftersom de då höll sämre ljudkvalitet samt skulle ha varit svårare att lyssna av. En av författarna har transkriberat samtliga intervjuer. Genom att göra om intervjuerna till textform förlorar man många av de intryck som fanns med i de traditionella intervjuerna, så som kroppsspråk och hållning men man lär känna intervjumaterialet väl (Kvale, 2009). Eftersom syftet med studien inte i första hand är hur informanterna talar om fenomenet, skrevs intervjuerna ut så ordagrant som möjligt men utan anteckningar till för språklig analys (Kvale, 2009). I de fall pauser från informanterna har skilt sig från hur de annars pratar, har dessa angivits som (funderar). Om något har stört samtalet har

detta angivits inom parentes. I e-postintervjuerna har detta moment fallit bort, men möjligen kompenseras av deras möjligheter att dela med sig av information av mer privat karaktär än i traditionella intervjuer.

Analysmetod

Analysen har varit en process från början till slut. Efter att ha transkriberat intervjuerna har texterna lästs ett antal gånger. Genom detta började vi se teman som framkommit i de enskilda intervjuerna och övergripande teman mellan de olika intervjuerna. Den analytiska ansatsen ligger i hermeneutisk meningstolkning. Vi har växlat mellan att titta på det empiriska materialet på del- och helhetsnivå, vilket kallas för den hermeneutiska cirkeln (Kvale, 2009). I den hermeneutiska traditionen anses detta vara en god cirkel som kan medföra en djupare förståelse av meningen i texterna. Tolkningen avslutas först då man har kommit till ett sammanhang i texten där det inte finns logiska motsägelser. Vidare menar Kvale (2009) att det inom hermeneutisk meningstolkning inte existerar någon förutsättningslös tolkning av en text, eftersom analysen är beroende av den som tolkar texten. I analysen redovisas intervjuerna från Kriscentrum för män som en gemensam bild vilket även gäller socialtjänsten, även om citaten kan komma från enskilda individer. Anledningen till detta är delvis att de professionellas åsikter ofta stämmer väl överens samt att detta anonymiserar informanterna i viss mån.

Etiska perspektiv

Då vi som forskare ansvarar för de etiska kraven har de fyra etiska huvudkraven som humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning belyser noggrant följts. Dessa fyra är; *informationskravet*, *samtyckekravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Med hänsyn till dessa krav har information getts till alla deltagare i undersökningen om deras uppgift i studien, vilka villkor som gäller för deras deltagande samt upplyst om att deltagandet är frivilligt och att de när som helst kan avbryta sin medverkan utan negativa följder. I studien har vi lagt stor vikt på att informanterna inte utsätts för någon psykisk kränkning eller förolämpning. Deltagarna har gett samtycke och informerat om på vilka grunder de vill delta (2010.08.28, www.codex.vr.se). Då intervjuerna handlar om ett känsligt ämne är det viktigt att värna om *konfidentialiteten* för intervjupersonerna. Insamlade uppgifter kommer inte att användas i annat syfte än till denna vetenskapliga studie. I studien är informanternas namn ändrade, likaså namn på andra som förekommer i berättelserna samt namn på städer. Detta har förminskat risken att informanterna ska kunna kännas igen av dem

som tar del av uppsatsen. Genom att förvara de inspelade banden samt utskrifter på ett säkert ställe och radera innehållet på banden samt förstöra utskrifterna när det inte längre behövs stärks konfidentialiteten (Kvale, 2009).

Studiens kvalitetsaspekter

Validitet hänvisar till giltigheten gällande om man i studien verkligen har undersökt det man avsett undersöka (Kvale, 2009). Svenning (2003) talar om inre och yttre validitet, där inre validitet handlar om att intervjua rätt personer, att ställa rätt frågor till dem, samt att göra en bedömning om teori och empiri överensstämmer. Med yttre validitet avses möjligheterna att *generalisera* utifrån studien. Att göra anspråk på att studiens resultat kan appliceras på andra personer än de som medverkat i studien, menar Kvale (2009) är möjligt, dock under förutsättning att resultaten överförs till relevanta situationer. *Reliabilitet* handlar om resultatens pålitlighet (Kvale, 2009). När flera personer är inblandade i exempelvis transkribering av intervjuer, riskerar materialet att få olikheter på grund av skilda tillvägagångssätt mellan personerna. Eftersom en av författarna har transkriberat samtliga traditionella intervjuer har denna risk för felaktigheter undvikits. Genom att ha använt oss av halvstrukturerade intervjuer med stor möjlighet för informanterna att styra vart de ville föra samtalet har vår påverkan av informanternas sätt att ta sig an frågorna också minimerats. Detsamma gäller våra formuleringar av intervjufrågorna. Vi har även varit väl medvetna om våra egna roller som intervjuare och de maktaspekter som följer av att vara två som genomför intervjuerna.

Metodreflektioner

Genom att intervjua både de utsatta männen och de professionella fick vi en bredare bild av fenomenet. Att ge männen möjlighet att välja på vilket sätt de ville genomföra intervjuerna skapade bättre förutsättningar att kunna delta i studien. Vi upplevde e-postintervjuerna som en bra metod då männen fick lång tid på sig att svara på frågorna och även fick möjlighet att vara helt anonyma. Vare sig intervjuerna har gjorts via e-post, telefon eller på traditionellt vis har det känts som att informanterna upplevde intervjuerna som bekväma. Vi fick omfattande berättelser och information från samtliga medverkande. Att intervjua en person per telefon medförde nya utmaningar, så som att lyssna aktivt utan att avbryta. Mannen ifråga upplevdes dock som trygg i detta och han uttryckte själv att han inte hade några problem att tala om ämnet. I den traditionella intervjun med en av männen var det en utmaning att inte gå in i en terapeutisk roll samtidigt som det känslomässiga troligtvis framkallade ett förtroende från mannen. I parintervjuer kan det hända att den ena personen

tar över samtalet och därmed hämmar den andre att tala, så var inte fallet i denna intervju. Båda socialsekreterarna kom till tals och förde ett samtal sinsemellan för att höra vad den andre ansåg om det berörda temat.

Något som varit extra viktigt i denna studie då det handlar om ett känsligt ämne är de etiska aspekterna. Vi har lagt stor vikt i att följa dessa och försäkra oss om att männen känner sig trygga med att ge oss deras berättelser.

6. Resultatredovisning och tematisk analys

De fyra utsatta män som blivit intervjuade har döpts om till Adam, Christian, Hans och John för att säkra att det är mindre risk att de identifieras. Här presenteras deras berättelser i övergripande form för att ge en presentation av varje man och deras upplevelser. Därefter fortsätter resultatdelen i den tematiska analysen.

Adam

Adams berättelse tar sin början för mer än tjugo år sedan, då han träffade Jennifer. De var båda unga och blev kära i varandra, relationen skulle komma att vara i över femton år. Adams berättelse är på många sätt en familjeidyll – utåt sett. Han säger att om han hade vetat då vad han vet idag, hade han lämnat relationen tidigare.

Man har ju hela tiden ett hopp någonstans, man vet vad man har. Man vill ju tro på... man har tre barn gemensamt. Man har ju allt vad man tycker vad man kan önska sig. Fysiskt friska, barnen har sina aktiviteter. Du har Volvon, du har hunden. Allting är totalt normalt utåt sett. Och då tänker man såhär, att det är ju inte mycket, fixar vi bara det här så har vi ju allt. Man är gift, man har sina traditioner. Man har liksom... man vill att det ska vara samma gäng som sitter och äter kräftskivan. Man vill åka på vintersemestern, man vill åka på sommarsemestern. Sen om det var värt det, men det är en sak jag vet i efterhand. Det vet jag inte då.

De första 4-5 åren Adam och Jennifer levde tillsammans fungerade relationen väldigt bra, säger Adam. Det var när Jennifer blev gravid som diskussionerna började komma: ”småbråk, smågnabb, om man säger, normalt tolkade man det som. Som i alla förhållanden tänkte man då”. Jennifer kritiserade Adams sätt att vara och tänka, vad han än gjorde var det fel. Adam säger att hon fick ett psykologiskt övertag som blev allt större ju längre tiden gick och desto äldre barnen blev. Jennifer hade övertygat honom om att alla andra skulle hålla med henne om att det var honom det var fel på om han skulle lämna henne. Hon visste att Adam inte skulle lämna barnen för något i världen. ”Det fanns ingen hjälp att få, det var lika bra att ta emot och svälja det”, säger Adam. Den psykiska nedbrytningen övergick med tiden till även fysiskt våld, när hennes ord inte räckte till, som Adam uttrycker det. Han blev använd som slagpåse och kunde bli utkastad utan anledning. ”(...) men du är tyst när du åker på stryk”, säger han. Även om han hade det fysiska övertaget, hade hon det psykologiska. Därför gör man ingenting, man slår inte tillbaka, säger han. När Jennifer hade kastat en blomkruka i golvet, städade Adam upp den, även om Jennifer samtidigt fortsatte att kasta och

förstöra fler saker i hemmet. Han ersatte hela tiden de trasiga sakerna, så att ingen skulle märka något. Han ville dölja det för barnen, och för sig själv, säger han. Adam började planera långt fram i tiden, kanske en gemensam weekend för att göra något trevligt? Eller att planera in julsemestern redan i juni, för att kunna fly nuet.

Idag är det några år sedan Adam skilde sig från Jennifer, i samband med detta sökte Adam hjälp från Socialtjänsten. Han ansåg att barnen for illa i hemmet och ville därför få hjälp. Kort efter separationen fick Jennifer diagnosen schizofreni. Adam har idag ensam vårdnad om barnen.

Christian

För omkring sju år sedan flyttade Christian på grund av sitt arbete till ett västeuropeiskt land. Där träffade han Lisa, de började umgås och inledde en relation som skulle komma att vara i knappt ett års tid. En relation med mycket passion men också med vad Christian benämner som *psykisk terror*. Han börjar sin berättelse till oss med följande:

Inledningsvis känns det viktigt för mej att poängtera att jag är en fullt normal person, född och uppvuxen i [svensk stad]. Det finns inga psykiska men, ingen kroppslig defekt, ingen udda kroppslängd, inget asocialt beteende, inga märkliga klädval, lukter, frisyrier eller stötande åsikter. Jag har aldrig rökt, jag har aldrig knarkat, jag dricker mycket måttligt förutom 4-5 festkvällar om året. Jag har gått i privatskola, jag har gått på universitet (...) jag bara vill visa att jag inte har någon bakgrund som borde predestinera mej att hamna i en destruktiv relation. Det enda som skiljer mig från dejtingsajternas reklambild av en singelman är att jag har runt 15 kg övervikt.

Christian berättar att han redan tidigt såg tecken på vad som började hända i relationen. Den första detaljen han beskriver är ett tillfälle då han inte hann besvara ett sms från Lisa tillräckligt snabbt, vilket gjorde henne mycket irriterad. Detta blev ett återkommande tema i deras relation och hennes kontrollbehov övergick i att hon slaviskt begärde att Christian skulle skicka ett sms till henne vid en viss tidpunkt på kvällen när han kom hem från arbetet. Om han skickade sms:et för sent blev hon arg.

När Christian och Lisa hade varit tillsammans i tre veckor var han nära att fria till henne. ”Jag tyckte jag hade letat så länge och [Lisa] var så väldigt bra på pappret”, säger han. Idag är han sin syster evigt tacksam för att hon talade honom tillrätta. Christian skriver om sin önskan att ”förlova sig så snabbt med en helt omöjlig person” som något som visade både honom själv och andra att han ”totalt tappat omdömet”. Vad skulle andra säga?

När de hade varit tillsammans i några månader fick Lisa sitt första utbrott. Christian beskriver

anledningarna till utbrotten som att han ”försvann utom hennes kontroll utan fullgod förklaring” eller att han hade berättat för sina syskon om vad de hade gjort eller ätit för mat. Lisa blev ”rosenrasande” över att han hade berättat något för andra om deras relation utan hennes medgivande. Senare förbjöd hon Christian att ha någon som helst kontakt med sina syskon, vilket han benämner som ett ”helt sanslöst hot”.

Det är nu omkring sex år sedan relationen mellan Christian och Lisa tog slut och i samband med detta flyttade han tillbaka till Sverige. Han tänker fortfarande på henne flera gånger i veckan. På grund av minnen har han undvikit att åka tillbaka till vissa platser. Landet de bodde i har han inte återvänt till förrän precis nyligen och han säger att det inte enbart var en trevlig upplevelse att återigen höra språket och känna lukter. Han säger att han idag inte är säker på om han skulle klara av att gå in i en ny relation.

Hans

Hans träffade Linnéa då han flyttade till en annan stad på grund av sitt arbete. De blev sambos och när Linnéa blev gravid flyttade de till hans hemtrakter. Då började Linnéas kontrollbehov att eskalera, berättar Hans. De kvällar han var ute på arbete kunde hon ringa honom och kräva att få veta exakt när han skulle komma hem och menade att han var otrogen mot henne om han inte genast kom.

Till saken hör att jag faktiskt inte en enda gång insåg vad hon faktiskt höll på med utan fokuserade helt och hållet på att försöka hjälpa henne att bli bättre i vad jag dock insett var ett mentalt problem. Denna inställning behöll jag långt efter att vi separerat något år senare.

Hans berättar att han mer och mer isolerades. Hans självförtroende hade slagit i botten och detta påverkade hans yrkesliv mycket negativt. ”När väl våldet kom in i bilden så hade jag inte längre någon egen självkänsla som kunnat få mig att lämna henne”. Han minns inte när det första slaget föll, men vet att det inträffade efter flytten till hans hemstad. Han säger att det troligen var i samband med att han en kväll kom hem sent. Hans kände att han hade ett ”ansvar att visa henne att en man inte lämnar henne även om hon betar sig illa och även att ta hand om den dotter som vi då hade fått. Jag skulle ju ta hand om familjen liksom och därmed fanns det ingen plats för något annat än det”. Han säger att ingen i hans omgivning visste vad han var utsatt för men tror att hans mamma kan ha misstänkt vad som pågick. Eftersom Linnéa inte tyckte om att de umgicks träffades de sällan och Hans hann inte fråga sin mamma om vad hon hade tänkt innan hon gick bort.

Det fysiska våldet var till en början lindrigt, säger Hans. Han säger också att han hade vant sin kropp med att ta emot slag efter flera års kampsportsträning. Med tiden ökade våldet, *”det fanns tillfällena där våldet var grovt”*, säger han. Vid ett tillfälle kom polis hem till familjen efter ett bråk där Hans stod med blödande händer och armar efter att ha försökt skydda sig och ta ifrån Linnéa den kniv hon höll i. Poliserna misstänkte istället Hans för att ha misshandlat Linnéa. Hans och Linnéa sökte gemensamt stöd vid Familjerådgivningen, som sökte problemen hos Hans. *”Det var som om de inte förstod eller ville förstå vad jag ville berätta för dem. (...) vilket inte direkt gav mig något stöd utan snarare än värre självkänsla”*.

Strax efter att Hans och Linnéa fick sitt andra barn skildes de åt. Senare fick Linnéa diagnosen borderline. De bor idag nära varandra för barnens skull. Han säger att de har en något ansträngd men ändå relativt god relation. *”Dock ska det erkännas att hon ännu idag får utbrott och kan bli helt omöjlig att ha och göra med men det sker numera enbart över telefon så det är ju bara att lägga på”*.

John

John kom till Sverige första gången för två år sedan. Han kom hit på semester och träffade Anna, den kvinna som skulle komma att bli hans fru. John fick semestra i Sverige i tre månader innan hans uppehållstillstånd gick ut och reste sedan tillbaka till sitt hemland. Anna ringde honom många gånger under de månader de inte kunde träffas. Hon reste till honom för att hälsa på, John säger att allting var bra mellan dem och att de var kära. De gifte sig och John flyttade så småningom med Anna till Sverige, där hon hade sagt att han kunde fortsätta de studier som han påbörjat i sitt hemland.

Efter en vecka hon sa till mig: du måste gå ut och söka jobb. Jag kunde inte språket. (...) I september det började bli så mycket problem och vi bråkade hela tiden. Om jobb, pengar, språket – jag vill gå till skola och lära mig svenska. Jag måste gå tidigt, för att till exempel om jag börjar skolan klockan åtta, jag måste gå halv, exakt. Noll, noll, jag måste bli i skolan. Till exempel jag slutade skolan klockan fyra, jag måste bli hemma, efter trettio minuter. Annars blir det bråk.

Från att ha haft det bra förändrades relationen till att John, som han själv uttrycker det, blev Annas slav. Hon krävde av honom att han skulle laga mat, städa, diska och tvätta innan hon kom hem på kvällen. När han fick in pengar från arbete och Försäkringskassa, måste han lämna alla pengarna till henne. Sedan började det fysiska våldet komma, det var slag och örfilar, saker som kastades mot honom. Johns berättelse handlar om en människa som kontrollerar en annan människas liv

minutiöst. Om John rakade sig, frågade Anna varför han gjorde det, vem skulle han träffa? Han tror att Anna hade som plan att gifta sig med honom, bland annat för att hon hade skulder som hon behövde betala av. Han berättar att ett av Annas förslag för hur de tillsammans kan tjäna pengar, var att hon kunde anmäla honom för misshandel. "(...) *du kan gå till polisen, säg till polisen att du har gjort det, det och det*". John opponerar sig: "*Men jag har inte gjort!*" Anna tyckte att han ändå kunde säga det, eftersom han maximalt skulle få fotboja menade hon, och de skulle få ut skadeståndspengar som de sedan kunde leva av tillsammans. Dessutom skulle han få sitt permanenta uppehållstillstånd om de fortsatte vara gifta, lockade hon med. John vägrade ljuga och säga att han skulle ha misshandlat henne. Anna anmälde honom ändå och John sattes i häkte i närmare två veckor, anklagad för grov kvinnofridskränkning. Han blev inte dömd, eftersom hon inte hade några bevis på det hon anklagade honom för. "*Everything she been saying that I been doing, she been doing. She do it to me for one year*". Han beskriver att inte ha blivit tagen på allvar av polisen och att ha suttit häktad för att de trodde att det var Anna som behövde skyddas från honom, inte tvärtom. När John lämnade häktet sökte han stöd från Socialtjänsten eftersom han inte ville gå tillbaka till Anna. De hjälpte honom att hitta ett boende. Eftersom det inte finns boenden för män som har blivit utsatta för våld fick han ett rum på ett boende för hemlösa med missbruksproblematik.

John har anmält Anna till polisen men han är mycket noga med att berätta att han absolut inte vill ha något skadestånd från henne om det skulle bli aktuellt.

Tematisk analys

I analysen redogörs följande teman; *Kontroll, hot och isolering - förnekelse och hopp - skam, skuld och ansvar* samt *bli trodd på*. I dessa teman kommer professionellas erfarenheter och människors berättelser kopplas till teori och tidigare forskning. Erfarenheter och kunskaper från KCM respektive Socialtjänsten kommer att ges som en samlad bild i analysen.

Kontroll, hot och isolering

Flera av männen uttrycker sina erfarenheter av våldet som psykisk terror eller som att ha upplevt sig som slav under kvinnan. Alla berättar även om en stark kontroll från kvinnans sida. Kontrollen kunde yttra sig i vilka tider männen fick komma hem, vem de fick umgås och prata med. Christian fick inte skratta inför sin partner om han inte direkt berättade varför, så att hon inte skulle tro det

var åt henne han skrattade. Männen har i någon form gemensamt att de isolerades från sina anhöriga, ofta genom direkta krav från kvinnan att inte träffa vissa personer eller genom att isolera sig själv. Adam säger: *"Man isolerar sig. När nån börjar fråga, eller börjar ställa frågor, som rör din personlighet. (...) Man skäms helt enkelt, man vill inte att nån ska få reda på det som händer. Så man blir väldigt ensam i relationen"*. I detta finns många likheter med den tyska studiens resultat (Violence against men, 2006), där männen också talar om isolering, exakt kontroll över vart han gick och vem han hade kontakt med. Eva Lundgren (2004), forskare på mäns våld mot kvinnor, beskriver att en kvinna som isoleras av sin man med tiden kommer att ha honom sin enda referensram, vilket medför att hennes livsutrymme förminskas. Kvinnan blir genom detta ensam om sina upplevelser och kan endast dela dessa med mannen som också utövar våldet. Vi kan se likheter med denna process i det som männen här beskriver. Även socialsekreterarna tror att tendensen är densamma för män som för kvinnor.

På Kriscentrum för män ses familjer där det förekommer våld som privata familjer och att omvärlden sällan förstår vad som pågår. KCM uppger också att det är en vanlig upplevelse hos de män som vänder sig dit att kvinnorna har ett oerhört kontrollbehov och säger att *"(...) om man känner varandra väl så känner man ju till varandras ömma punkter också, kan ju handla om manlighet eller klass eller etnicitet..."*. John beskriver att Anna har hotat med att han inte kan lämna henne, även om han är utsatt för misshandel, på grund av att de behöver vara gifta i två år för att han ska få sitt permanenta uppehållstillstånd. Detta är ett tydligt exempel på att Anna utnyttjar att han inte är svensk. KCM berättar att sms, e-post och telefon där innehållet har en kränkande karaktär är vanligt förekommande i dessa relationer. På vilket sätt mannen tar emot kränkningarna tror man på KCM är olika från fall till fall. *"Det förväntas ju på nåt sätt av en man att man ska tåla rätt mycket har jag en känsla av"*, säger en av de professionella på KCM. Christian berättar att han var tvungen att skicka ett sms till Lisa när han gick från jobbet mellan klockan 19.00 och 19.25. Om han skrev för sent eller inte alls, blev hon arg. *"Att jag varit på toaletten eller duschat räckte inte som ursäkt. På det viset hade hon full kontroll över mitt liv även på distans"*, säger Christian.

John beskriver att han blev Annas slav. När hon kom hem skulle maten stå på bordet, kaffet vara klart, och han skulle ha tvättat och diskat. Om han skulle ha missat något, berättar han att det blev straff:

Om jag inte håller tyst, så hon skickar mig ut i vinter, här minus fem, minus tio, så i sex timmar: jag ska dö. Det är ett straff. (...) She can send me out in the street. Jag har inga pengar. Hon vet, jag har inga pengar. She know that I will beg her: please, I wanna – it's cold outside.

John är inte ensam om att utsättas för straff från sin partner om han gjort något som inte behagade henne. Christian berättar om ett tillfälle då Lisa efter ett utbrott inte tillät honom äta samtidigt som henne. Han fick istället sitta och titta på, för att sedan få äta när hon lämnat rummet. ”*Det känns fortfarande sjukt att tänka tillbaka på dessa tillfällen, att bli så förnedrat behandlad har jag inte blivit förr eller senare*”, säger han. John berättar att Anna utsatt honom för matkontroll, där hon vid tillfällena har tillåtit honom att äta bara en gång om dagen. Resten av dagen fick han dricka vatten och saft. I studien ”Violence against men” (2006) framkommer att vissa våldsformer är så tabubelagda att männen kan välja att inte tala om dem. John berättade sent under intervjun om matkontrollen. Det var tydligt att det var jobbigt för honom att berätta och han säger också att han inte hade tänkt berätta om det. Studien visar också att det finns så pass tabubelagda former av våld att män också kan förtränga händelserna, vilket framför allt gäller sexuellt våld. Detta medför sannolikt mörkertal angående mäns upplevelser av våldstypen (Violence against men, 2006). Av de utsatta män som har intervjuats uppger John att han var tvungen att bjuda med Anna när han skulle duscha, som en invit för sex. Han var också tvungen att sova med henne och tillfredsställa henne flera gånger varje natt. Man kan uppfatta detta som sexuella övergrepp. Att bli utsatt för sexuellt våld innebär att man blir traumatiserad (Cullberg, 2006). Kvarnmark och Tidefors Andersson (1999) menar att pojkar och flickor hanterar krisen på olika sätt. Pojkarna gör motstånd mot att vara hjälplösa och utsatta, och skyddar sig därmed från sina egna offerupplevelser. Ytterligare skäl att göra motstånd mot en offerroll är enligt Connell (1996) att männens maskulinitet därmed blir hotad. Det finns fyra faktorer som spelar in i traumatisering vid sexuellt våld: stigmatisering, svek, maktlöshet och sexuell traumatisering (Finkelhor & Browne 1985, se Kvarnmark & Tidefors Andersson, 1999). Sveket och maktlöshet kan skapa symptom som ångest och bristande tillit i att möta andra män eller kvinnor (Kvarnmark & Tidefors Andersson, 1999). John berättar att han efter skilsmässan från Anna har varit i en relation med en annan kvinna, men att han avslutade den på grund av att han upplevde att han inte kunde lita på henne. Christian är osäker på om han idag klarar av en relation och tror att relationen med Lisa kommer att påverka ”*all framtida interaktion med tjejer*” på grund av att han har fått sämre förtroende för dem. Han reagerar snabbt på argumenterande par och kan fysiskt lämna platsen när det blir för jobbigt för honom och har fram tills nyligen undvikit att besöka landet där han och Lisa bodde. Undvikande är en sätt att slippa associationer till händelser som har utlöst en krisreaktion (Cullberg, 2006).

Flera av männen säger att det förekom hot i relationen. Hoten handlade om självmord, förstörelse och hot om att gå igenom mobiltelefonen. Hans berättar: ”*Varje gång jag inte var hemma kvällstid kunde hon ringa och kräva att få veta exakt när jag skulle komma hem och eller hota med diverse förstörelse eller att jag var otrogen om jag inte kom hem genast.*” Jennifer använde barnen som ett

indirekt hot mot Adam, eftersom hon tänkte att han inte skulle kunna lämna barnen och därför inte heller skilja sig från henne. Hoten stannar inte alltid vid att vara just ord utan övergår till handling. Börjesson och Rehn (2009) menar att man i första hand förknippar de fysiskt tvingande handlingarna med makt, även om det mesta våldet som utövas är mycket mer implicit, det vill säga outtalat. Vidare menar de att hotet om våld är ett erkänt maktmedel, då manifestationen av ett hot innebär "en möjlighet till att ett oönskat fysiskt tvång ska utövas" (Börjesson & Rehn, 2009, s. 13). Enligt den tyska studien Violence against men (2006) riskerar män som är utsatta för stark kontroll att i betydligt högre grad utsättas för fysiskt våld i relationen.

"I förtvivlan över något jag gjort kunde hon ibland slå armen i min axel lite hårdare än vanligt, men det kan jag inte beskriva som fysiskt våld", säger Christian. De andra männen har olika erfarenheter av våldet, alltifrån örfilar och slag till fara för livet. John säger: *"hon försöker döda mig. Strypgrepp"* och håller sina händer mot halsen för att visa. Hans berättar att det fysiska våldet från början var lindrigt, det kunde handla om *"örfilar, knuffningar och skrapsår etc. (...) Men det ökade med tiden och det fanns tillfällen då våldet var grovt och då jag faktiskt fruktat för allvarliga skador"*. Han berättar att Linnéa använde sig av sönderslaget porslin eller knivar som skär- eller huggvapen. Hon hotar med att skära sig själv och när Hans försöker hindra henne, skär hon honom. Christian och Hans uttrycker sig om upplevelserna av fysiskt respektive psykiskt våld på följande sätt:

Hans: *Fast egentligen så tror jag att den psykiska terrorn var värst, fysiska skador har aldrig bekommit mig särskilt mycket men kontrollen av mig, oron och sorgen över min och familjens situation var mycket värre. (...) Jag isolerades alltmer och mitt självförtroende var slagit i botten vilket också påverkade mitt yrkesliv mycket negativt. När väl våldet kom in i bilden så hade jag inte längre någon egen självkänsla som kunnat få mig att lämna henne.*

Christian: *Jag tycker för egen del, helt allvarligt och ärligt, att en rungande örfil eller en spark på smalbenen hade varit att föredra istället för det långvariga krypskytte jag blev utsatt för under flera timmar, när jag aldrig visste hur och när det skulle börja och när det skulle sluta. En smäll och sen frid, det hade jag definitivt föredragit. Lika fel det, men bara som exempel på att psykisk terror kan vara nog så besvärlig att stå ut med som fysisk misshandel.*

Kvinnor som har blivit utsatta för ett eller flera slag upplever sig mycket sällan som offer för misshandel och att ha blivit utsatt för psykiskt våld kan medföra ett ännu större steg till att se sig själv som misshandlad (Holmberg & Enander, 2004). På KCM säger man följande om bilden av män som blir misshandlade av kvinnor: *"(...) delvis tror jag det lever kvar också det här, hur man*

ser på könen. Svårt att ta in det här, att en kvinna ska misshandla en man. Alltså psykiskt möjligtvis, men inte fysiskt.”

Sammanfattning: Kontroll, hot och isolering

Männen i studien har varit utsatta för olika typer av våld. Den vanligaste våldsformen är psykiskt våld, något som samtliga män har erfarit. Männerna beskriver att kvinnorna har kontrollerat dem och att de har isolerats från sin omgivning alternativt isolerat sig själva. Kontrollen yttrade sig bland annat i vilka tider männen fick komma hem, vem de fick umgås med samt prata med. Det förekom även att kvinnorna nedvärderade, hotade och straffade männen. Enligt både tidigare forskning och KCM är det vanligt att män som blir kontrollerade av sin partner också blir utsatta för fysiskt våld. Tre av männen i studien har blivit utsatta för fysiskt våld som innefattar bland annat örfilar, knuffningar och slag. Männerna beskriver att det psykiska våldet var värre än det fysiska. En man har blivit utsatt för ekonomiskt och sexuellt våld. Två av männen beskriver att de blivit utsatta för materiellt våld. En följd av att ha blivit utsatt för våld i nära relation är att det kan vara svårt att gå in i ny relation på grund av svårigheter att lita på en ny kvinna. Studien visar också att det kan vara känsligt att besöka platser eller känna dofter som påminner om kvinnan.

Förnekelse och hopp

Hans berättar att han inte en enda gång insåg vad Linnéa höll på med, utan fokuserade hela tiden på att försöka hjälpa henne i att bli bättre. Han behöll denna inställning långt efter separationen. Som Hans uttryckte det i föregående tema, anser han att våldet var lindrigt till en början och han uppger att han hade vant sin kropp att ta emot slag efter flera år kampsportsträning. Detta kan vara ett exempel på att både förneka och rationalisera bort våldet i relationen, för att orka med att stanna, vilket i sin tur även innebär försvårande omständigheter att lämna relationen. Det kan också vara exempel på att trycka undan sina känslor, bland annat på grund av att vilja anpassa sig till omgivningens förväntningar (Cullberg, 2006). Detta kan ses som exempel på att förneka sin egen utsatthet. Connell (1996) menar att män undviker situationer som får dem att framstå som feminina, i detta ingår att förneka smärta och att inte be om hjälp. Hans kanske inte förnekar smärtan av våldet helt, men han rationaliserar upplevelsen till att bli mindre viktig. Adam uttalar sig på följande sätt: *”Man skyller på allt annat som vanligt. Man blir en del av sjukdomen. Man försvarar det sjuka. Det är det som är hemskt när man tänker tillbaks på det.”* Han säger också att många händelser blir klara först senare: *”ah det är därför det var så! (...) Idag förstår man det, det gjorde*

man inte då". Detta är också exempel på att förneka och förminska de händelser man upplever till att klara av vardagen. Christian uttrycker sig såhär:

I september funkade det rätt bra, tyckte jag, det var bara det att jag blivit helt apatisk och det var då, har jag senare fått höra, som mina syskon planerade en regelrätt kidnappningsaktion för att få mej att byta miljö. Dom kände inte igen mej i mina mail, dom kände inte igen mej i telefonsamtalen.

Christian tänkte att Lisa måste vara rätt tjej för honom, eftersom så mycket stämde på pappret, ”*det tar bara tid att komma ner på marken, anpassa sej till varann och sen fortsätta mot solnedgången*” och säger själv att detta visar på att han inte insåg fakta. Holmberg och Enander (2004) skriver att hoppet är ett av de mest betydelsefulla banden gällande att stanna kvar i en våldsam relation, eftersom det är en del av kampen att upprätthålla relationen. Att det finns ett hopp om att lösa problemen uttrycker även Adam:

Man ville ju att det skulle bli bra. Man ville väl va kvar. Ja man ville väl lyckas helt enkelt. Alltså jag är en väldigt hoppfull människa, jag ser inte hinder utan alla hinder är egentligen till för att kunna lösas. (...) har man en gång funnit varandra ska man nog kunna hitta tillbaks dit, om så med terapi, hitta tillbaks. Om båda två är friska och sunda, kan man hitta tillbaka.

Socialekreterarna säger också att man inte får glömma att det från början funnits kärlek med i relationerna och det första slaget ofta kommer efter lång period av psykisk nerbrytning. De tror också att det kan röra sig om väldigt passionerade förhållanden mellan våldshändelserna. Både Christian och Adam uttrycker att det sexuella var det som fungerade i relationen. Lundgren (2004) beskriver att den som utövar våld mot sin partner kan växla mellan att vara kärleksfull och omtänksam, till att återigen bli arg och utöva våld. Dessa växlingar medför att det känslomässiga bandet mellan förövare och offer stärks. Det här anser vi kan medföra att männen känner hoppfullhet i de stunder kvinnan visar kärlek och ursäktar sitt tidigare beteende. Christian säger att han blev ”*översvallande tacksam*” när Lisa har bett om ursäkt, och att han blir ”*gråtfärdig av tacksamhet*” de gånger allting är normalt mellan dem. Socialekreterarna uppger att den som utövar våldet inte behöver vara så perfekt i de stunder det är lugnt, eftersom den utsatte då är just tacksam över lugnet.

Sammanfattning: Förnekelse och hopp

Tre av männen visar tendenser på att förneka sin utsatthet, vilket är exempel på en försvarsmekanism som kan träda fram om man befinner sig i en kris. Hos män kan det bero på att de inte vill framstå som feminina och därför väljer att förminska sina upplevelser av våldet. Det finns ett hopp bland männen att våldet ska försvinna, hoppet kan vara en betydelsefull faktor för att man stannar kvar i en relation där det förekommer våld. Socialsekreterarna poängterar att det är lätt att glömma när man talar om våld i en nära relation att det från början har funnits en kärlek och att det fysiska våldet ofta sker efter en lång period av psykiskt nerbrytande.

Skam, skuld och ansvar

När männen berättar om varför de stannade i respektive lämnade sina relationer, framkommer känslor av ansvar och skam. Adam berättar att han började märka att barnen för illa av det som pågick i hemmet och att han vägrade låta den yngsta flickan vara med om det de äldre barnen hade upplevt. Därför anmälde han till Socialtjänsten att relationen inte fungerade. ”*Jag kastade in många handdukar där, på en och samma gång, för att ordna upp situationen*”, säger Adam. Detta handlar om ansvar, som han verkar ha känt låg på honom ensam. Hans säger att det var hans: ”*ansvar att visa henne att en man inte lämnar henne även om hon beter sig illa och även att ta hand om den dotter som vi då hade fått.*” Att Hans uttrycker att *en man* inte ska lämna henne, kan handla om att han inte bara ser till sin egen relation utan till en samhällelig bild av hur män ska vara. Också John talar om ett ansvar att hålla ihop sitt äktenskap, samt en skam kring att kanske behöva lämna det:

Men från början, jag tänkte när jag har gift: min familj och alla i min släkt, när de gifte, de gifte bara en gång, dom lever... forever. Så jag tänkte, jag orkar inte, jag måste. Jag vill inte min pappa och min familj dom blir skäms. Så det är inte bra att skilja sig. Så jag försökt att, I tried to make it long.

Hans säger att han kände sorg och besvikelse över sina tillkortakommanden, att inte ha lyckats hålla ihop familjen och en skam över att ta tillåt situationen att bli som den blev. På KCM säger en av de professionella att det kan finnas en ”*(...) skamkänsla för att bli slagen men också, en alltså... att det inte fungerar, det är misslyckande på nåt sätt*”. Adam uttrycker att han inte kan förlåta sig själv för att inte ha reagerat tidigare på det som hände, att han blir arg på sig själv för detta. Christian beskriver att hans stolthet försvårade att lämna relationen: ”*efter så många år hade jag äntligen en fast relation och stoltheten var svår att svälja att göra slut på den*”.

Kvinnor i våldsamma relationer kan känna skuld dels över att stanna i relationen, men även en skuld över att *inte* separera trots förväntningar om att detta är det rätta att göra, från anhörigas och/eller samhälles perspektiv (Holmberg & Enander, 2004). Männerna i studien talar själva specifikt inte om skuld, men det är inte otänkbart att känslan av ansvar innebär en skuldkänsla i att lämnandet av relationen. Ett exempel på detta är när Christian uttrycker oro för att lämna Lisa – hur ska det gå för henne, vad ska hon ta sig till? Hon hotade Christian med att ta sitt liv om han lämnade henne. Något som också framkommer i Holmberg och Enanders studie (2004) är att de våldsutsatta kvinnorna ofta tyckte synd om männen och att detta kunde binda henne ännu mer till mannen. ”*Delvis så tyckte jag synd om henne och delvis så handlade det om ett ansvar för barnen och familjen*”, säger Hans, som också anser att män och kvinnor ser på våld, ansvar och skam på olika sätt och menar att detta måste tas hänsyn till när man pratar om våld i nära relationer. Connell (1996) talar om att män ofta ses som antingen de som utövar våld eller som beskyddare och att de mer sällan ses som offer. Trots att få män uppnår äkta hegemonisk maskulinitet menar Connell att desto fler män kan ta nytta av strukturen eftersom detta säkrar männens maktposition gentemot kvinnor. Så länge det finns män som innehar hegemonisk maskulinitet, finns det också fördelar för de män som är underordnade i den hegemoniska hierarkin.

En av de professionella på KCM tror att männen i samband uppbrrottet upplever mycket skuldkänslor och pinsamheter, där mannens nätverk, både anhöriga och professionella, kan bidra till att stötta och balansera upp de känslorna hos mannen. Dessa känslor kan också medföra att man inte talar om problemet i allmänhet.

Sammanfattning: Skuld, skam och ansvar

Skam är en faktor som påverkar att männen stannar i respektive lämnar en relation där det förekommer våld. De upplever det skamfullt att inte lyckas hålla ihop familjen och att ha låtit situation bli som den blev. Det finns även en skamkänsla över att blivit slagen. Ansvar är en annan faktor som påverkar att männen stannar kvar i relationen vilket i sin tur kan medföra skuldkänslor över att lämna den. KCM uppger att i samband med ett uppbrrott upplever männen mycket skuldkänslor och pinsamheter vilket kan medföra att de väljer att inte tala om problemet. I två familjer fanns det barn med i bilden. Detta innebar en svårighet för de berörda männen att lämna relationen då de var rädda för att inte få träffa sina barn eller att barnen skulle fara illa. Det framkom även en ansvarskänsla för kvinnorna och en oro över att kvinnorna skulle skada sig själva om de lämnade relationen.

Bli trodd på

Hans: Eftersom polis varit hemma hos oss i samband med ett sådant bråk där jag stod med blödande händer/armar efter att försökt ta ifrån henne en kniv och skydda mig själv men där poliserna istället misstänkte mig för att ha misshandlat henne trots att hon inte hade ett enda märke på kroppen. Så tycker jag att jag har grund att påstå att man rent generellt inte förstår att sådant drabbar män i större utsträckning än vad som varit allmänt känt.

Hans blir utsatt för fysiskt våld och försvarar sig. När polisen kommer till hemmet blir han misstrodd och även misstänkt för att vara den som utövade våld mot Linnéa. Inom mikrosociologisk forskning om makt undersöker man känslan att vara utsatt och att inte kunna hävda sig. I situationer som den Hans beskriver kan det vara svårt att hävda sin rätt mot polisen, vilket kan medföra att man upplever sig som maktlös inför rättsväsendet (Börjesson & Rehn, 2009).

John har i kontakten med rättsväsendet blivit bemött på olika sätt. Vid den första kontakten, då han hade blivit anklagad av Anna för att ha misshandlat henne, upplevde han att polisen inte alls trodde på hans berättelse. Polisen som var med under förhöret antecknade inte hans berättelse och John tycker inte att han blev lyssnad på. Brå:s studie om brottsoffers kontakter med rättsväsendet visar att män utsatta för våld i en nära relation har mindre förtroende för rättsväsendet än andra våldsutsatta män och än vad kvinnor utsatta för relationsvåld har (Hradilova Selin, 2009). Angående bemötande från polisen säger man från KCM följande:

Eller att de blir ganska hånfullt bemötta hos polisen, alltså ungefär när det kommer en man på 1,95 och så "ja men du, din fru är en å femtio va, det här stämmer inte". Alltså dom har väl på nåt sätt, genom åren blivit bättre på det här, för det varit mycket diskussion om det, att se hur kvinnor som är misshandlade av män, hur det funkar, å det kan va vem som helst, alltså, status, yrkesmässigt och vilka signaler man ska se på å sådär va. Men, men, det här är ju någonting som är väldigt konstigt, väldigt... svårt att ta till sig. För det är ju på nåt sätt, nånstans i, sitter det tror jag i ryggmärgen på dom flesta av oss, att män är kapabla till så mycket mer aggressivitet och våld än kvinnor. Så är det ju – så har det ju alltid varit, men däremot inte sagt att kvinnor är nån slags änglar i alla lägen va.

Adam talar om bemötandet från omgivningen på ett sätt väldigt likt det som beskrivs ovan. Enligt det konstruktivistiska perspektivet om sociala problem kan ett fenomen definieras som ett problem först när det finns individer som upplever och talar om det, problemet måste också uppfattas som möjligt att åtgärda (Sahlin, 2004). I citatet ovan anses polisen de senaste åren ha blivit bättre på att hantera problemet med kvinnor som blir misshandlade av män, men att de inte uppfattar männens berättelser som en likvärdig problematik. Män som beskriver offererfarenheter,

vilket kan likställas med feminina attribut, riskerar att utmana synen på den ideala maskuliniteten (Connell, 1996).

När John hamnar i häkte får han dock ett gott bemötande, han berättar att en man lyssnade på honom särskilt väl. Mannen hade uttryckt förståelse för Johns situation, kring de dilemman som fanns i att han var utlänning och man som blivit slagen, att det skulle vara svårt för andra att tro på. Under tiden i häktet blev John besökt av uppsökarverksamheten, där han fick ett samtal om den situation han befann sig i. John uttrycker att detta samtal var bra för honom. När han lämnade häktet sökte han stöd av Socialtjänsten och säger att han är nöjd med hjälpen och bemötandet han fick därifrån. När John sökte stöd av socialtjänsten försökte socialsekreterarna hitta ett boende för honom, vilket var problematiskt då det inte finns något specifikt boende för våldsutsatta män. John var nöjd med att få en sängplats på ett vandrarhem men socialtjänsten tror att det kan vara extra viktigt att matcha rätt desto mer tabubelagt ett ämne är.

När Adam sökte stöd från Socialtjänsten berättar han att han kände det som ett kvitto på att hans upplevelser av situationen i familjen inte var fel. Jennifer blev inlagd på psykiatrisk avdelning och fick diagnosen schizofreni. Han upplevde att han fick bra stöd utifrån barnens och hemmets situation. Vänner och bekanta började höra av sig och det var först då han började lyssna på deras frågor och tankar. Adam fick tips om en pappagrupp att börja i, men säger att det inte var sin papparroll han behövde stöd med. I övrigt har ingen erbjudit honom något samtalsstöd för våldet Jennifer utsatte honom för. Han känner inte till något stöd från det offentliga och säger att han är medveten om möjligheten att söka privat stöd, ”*men då får man ju betala det själv*”. Enligt KCM är det vanligt att männen ofta inte vet de kan vända sig för att få stöd och hjälp. Adam berättar också att han i kontakten med sjukvård och myndigheter har blivit bemött med att om han hade varit kvinna, hade mer hjälp funnits tillgänglig och att man då hade pratat om problemen på ett annat sätt. Hans uppfattning är att så länge man upprätthåller fasaden utåt blir man inte tillfrågad vilket stöd man behöver:

Alltså nej jag mår bra, jag går till jobbet varje dag. Så länge allting är normalt så anser allihopa att allting är väl bra, ja ja, säg till om du behöver hjälp. Men du sitter där som ett frågetecken, vad är det – vad är det som är normalt? Hade du suttit där och gråtit ut...

Adam säger att han kanske kan tänka sig att träffa en stödgrupp en gång i månaden, för att få prata om det som har hänt. Hans beskriver något liknande det Adam talar om angående kvitto på sina upplevelser, då han efter relationen började att blogga och genom detta kom i kontakt med andra män som delar hans erfarenheter. ”*Flera av oss har berättat att de inte själva insett att de utsatts för*

brott och då krävs det att en utomstående kan beskriva det i just de termerna för att vi ska fås att förstå det”, säger Hans, som själv började inse att han utsatts för ett grovt brott. Detta var något som han inte hade reflekterat över tidigare. Migliaccio (2001) talar om de meddelanden män får från familj, nätverk och samhälle över hur män ska vara och inte vara. Vi tänker att dessa meddelanden också kan beskriva vad en man kan och inte kan vara med om, vilket framför allt Hans beskriver har inneburit svårigheter för honom gällande att inse vad han har blivit utsatt för.

Både John och Adam uppger att deras kvinnor övertygade dem att omgivningen inte skulle tro på dem om de berättade vad som hände i relationerna. I Adams fall skulle inte familj, vänner eller grannar tro på honom. Lisa menade att det var henne människor skulle tro på, eftersom hon var äldre än honom, kvinna och svensk. När Hans och Linnéa tillsammans besökte Familjerådgivningen, berättar han att de sökte problemen hos honom:

(...) vilket inte direkt gav mig något stöd utan snarare än värre självkänsla. Deras utgångspunkt var att jag inte förstod hennes behov utan bara såg till mig själv (Så beskrev [Linnéa] mig) och att jag måste låta henne göra saker på egen hand och inte vara så egoistisk. Det var som om de läste ur ett manus och allt jag försökte säga var helt irrelevant. (...) Man visade en total avsaknad av insikt i att sådant här också drabbar män. Det var som om de inte förstod eller ville förstå vad jag försökte berätta för dem.

Samtliga fyra män uppger att de inte tror att samhället uppmärksammar eller ens ser problemet med män som blir utsatta för våld av kvinnor i nära relationer. En sammantagen bild från männen är deras upplevelse av att det saknas både kunskap och forskning om fenomenet. Christian säger att han tror att det hör till ett av de mest underskattade sociala problem som finns i Sverige idag. ”Min känsla är att detta är ett totalt tabubelagt område i Sverige. Ingen vågar berätta eftersom ingen kommer bli trodd, därför finns det inte ett problem. (...) det blir då ovanpå det inte lättare för en man att manövrera i kontakten med sociala myndigheter där många är kvinnor”, säger han vidare. Hans säger att ”givetvis mådde (...) psykiskt dåligt av att bli utsatt för dessa övergrepp, värst var nog att inte känna att jag kunde tala med någon om vad som pågick”. Brå:s studie (Hradilova Selin, 2009) visar att nästan en tredjedel av män utsatta för våld i nära relationer uppger sig ha varit i behov av stöd som inte fanns att få. Socialtjänsten vet ingenstans männen kan vända sig om de behöver bearbeta vad de har varit med om. De tror att det är oerhört traumatiskt för män att inleda en ny sexuell relation med en kvinna efter att blivit utsatt för våld i en nära relation. Vidare menar de professionella från Socialtjänsten att samhället inte tar problemet på allvar, genom att se fenomenet som ett undantag och som ett problem som inte finns. Något de också tror finns en

samhällelig uppfattning om är att män ska kunna klara sig själva, ”*men herregud, är han inte karl så han kan slå igen*”. Christian ger sin bild av samhällets syn på fenomenet:

Kvinnjourer finns överallt och en kvinna som går ut med sin historia kommer få allt moraliskt stöd från alla eftersom kvinnan som offer är en vanlig och inarbetad bild. En man får en nedlåtande blick från sina manliga bröder som snarare tycker han är patetisk som inte kan ta befälet i en relation och dessutom stannar kvar i destruktivitet.

Dessa citat anser vi illustrera att män i många fall anses bör försvara sig själva istället för att gå in i en offerroll. Burcar (2005) skriver att allmänhetens uppfattning om ett offer är någon som är sårbar och försvarslös. Denna bild stämmer bättre överens om stereotypa föreställningar om kvinnor än med manliga kännetecken. ”*Begreppsmässigt är 'manlig' och 'offer' en problematisk kombination: 'manlig' är synonymt med styrka – 'offer' med vekhet*” (Burcar, 2005, s. 21). Vidare innebär att vara offer handlar också om att förlora kontrollen (Burcar, 2005). I sin strävan att uppnå en hegemonisk maskulinitet undviker män ofta att tala om känslor som kan få dem att framstå som svaga (Kuosmanen, 2001). En av de professionella på KCM säger följande om män som offer: ”*(...) jag kan se att det finns nånting i kulturen, att man inte vill definiera män som offer och män vill inte definiera sig själva om offer*”. Något som kan försvåra att se våldsutsatta män som ett socialt problem där samhället har ett ansvar att åtgärda problemet, kan vara att synen på män och manlighet inte överensstämmer med tanken på män som en utsatt grupp. Enligt det objektivistiska perspektivet att se på sociala problem existerar dessa vare sig man vet om dem eller inte (Sahlin, 2005). När ett fenomen inte talas om i samhället, kan det medföra att det saknas en tydlig förståelseram kring vad männen blir utsatta för.

Sammanfattning: Bli trodd på

Männen har gemensamt att de är rädda för att inte bli trodda på vilket de även vid olika tillfällen har blivit varit med om. Två av männen har blivit anklagade av polisen för att utfört våld mot kvinnan då de själva blivit utsatta och vid bemötandet har de upplevt att de inte blivit tagna på allvar. Vid möte med Socialtjänsten upplever sig männen blivit väl bemötta. Det visar sig i tidigare forskning att män har mindre förtroende för rättsväsendet än vad kvinnor har. I två fall har kvinnorna i förhållandena övertygat männen att de inte kommer att bli trodda på och använder detta emot dem. Både bland professionella och bland männen finns det en osäkerhet var man som utsatt man kan vända sig för att få stöd och hjälp. En studie visar på att män som blivit utsatta för våld i en nära relation har varit i behov av stöd och hjälp som inte finns att få. Både männen och de professionella uttrycker en avsaknad av forskning och kunskap kring fenomenet.

7. Sammanfattning av resultaten

Syftet med denna studie har varit att undersöka vilken typ av våld män blir utsatta för av en kvinna i en nära relation, hur männens uppbrottsprocess ser ut samt vilka erfarenheter de har av privat och professionellt stöd. Syftet har vidare varit att fånga professionellas erfarenheter av fenomenet och koppla dessa till männens berättelser. Vi kommer i följande kapitel besvara frågeställningarna genom att sammanfatta resultaten.

1. Vilka typer av våld blir män utsatta för av en kvinna i en nära relation? Hur upplever män att de har påverkats av att leva i en sådan relation?

Det mest förekommande våldet i studien är psykiskt våld. Männerna har blivit utsatta för omfattande kontroll av sina kvinnliga partners, exempelvis genom sms- och telefonkontakt. En kontroll som upplevs mycket förnedrande är matkontrollen, som hälften av männen har blivit utsatta för. Kvinnorna bestämmer vilka de får umgås och prata med, vilket har medfört att de har blivit isolerade, alternativt att de själva har isolerat sig från sin omgivning för att skydda sig från negativa reaktioner om relationen. Kvinnorna använde hot och straff vilket ökade deras maktövertag gentemot männen. I kombination med att männens självkänsla och självförtroende försämrades ökade kvinnornas maktövertag ytterligare. Även kränkning och nedvärdering förekom ofta. Enligt tidigare forskning är kvinnor mer utsatta för grovt våld än män och vittnade oftare om misshandel och hot.

I denna studie visar det sig att männen till stor del upplever det psykiska våldet som värre än det fysiska. Det fysiska våldet männen erfarit är bland annat slag, örfilar, knuffningar och skärsår, vilket de i vissa fall beskrev som lindrigt våld. Det finns en tendens bland männen att tona ner det fysiska våldet. Förutom det psykiska och fysiska våldet förekom det även materiellt våld där det kunde hända att de sönderslagna föremålen användes som skärredskap mot mannen. Även ekonomisk och sexuellt våld förekom. Det sexuella våldet visade sig i form av att mannen blev straffad om han inte tillfredställde kvinnan när hon ville. Straff förekom även i andra situationer. Den våldsform som männen inte specifikt talade om var det latent våldet. Vi kan se tendenser till beskrivningar av det men inga klara utsagor. Det kan bero på att det latent våldet lätt blir en del av den utsattes sätt att bete sig i syfte att undvika nytt våld och att det därför blir svårt för männen att tala om det som en våldsform de har blivit utsatta för.

Att inte vara i kontroll över sin egen situation kan medföra en krisreaktion. För några av männen

har relationerna medfört att de har svårt att lita på kvinnor och i vissa fall svårigheter att gå in i en ny relation. I något fall kan även männen uppleva det som svårt att känna dofter och besöka platser som påminner om kvinnan, vilket kan vara ett tecken på att vara traumatiserad.

2. Vilka faktorer påverkar att män stannar i och lämnar en våldsrelation?

Det finns många faktorer som framkommer gällande att stanna i respektive lämna en relation där det förekommer våld. De tydligaste påverkansfaktorerna är skam-, skuld- och ansvarskänslor. Samtliga män känner ansvar i att försöka hålla ihop relationerna och uttrycker på något sätt att det är ett misslyckande att inte ha kunnat hålla ihop familjen. Att lämna en relation som utåt sett verkar fungera väl och genom detta erkänna att misslyckats med sitt förhållande, innebär att visa sig svag och därmed närma sig de feminina egenskaper som riskerar dra ner männens maskulinitet mot den underordnade kategorin, från den överordnade. Genom att tala om för andra att man blir misshandlad av en kvinna kan männen få negativa reaktioner av sin omgivning och vilket misshandlade män kan vara medvetna om. I två av fallen har kvinnorna intalat männen att ingen kommer att tro på dem om de berättar. Detta är ytterligare en faktor till att männen inte berättar om missförhållanden i relationen och att det försvårar lämnandet av relationen.

Flera av männen har känt skuld för att lämna kvinnan på grund av att hon inte mått bra eller att hon hotat med att ta livet av sig om relationen skulle ta slut. I vissa berättelser fanns det även barn med i bilden som försvårade det för männen att lämna relationen. En annan betydelsefull faktor som påverkade att männen stannade kvar i relationen var hoppet. Männen försökte upprätt hålla relationerna och hoppades på att det skulle bli bättre.

3 . Hur ser våldsutsatta män och professionella på samhällets stöd och bemötande för denna grupp?

Männen i studien har olika erfarenheter av bemötande och stöd från samhället. Ingen av männen vet var de kan vända sig för att få stöd och hjälp. De är även rädda för att inte bli trodda på. I kontakten med rättsväsendet och professionella beskriver männen till stor del att de inte blev lyssnade på, att deras berättelser inte togs på allvar och att de själva blev anklagade. Det finns även tillfällen då männen har fått ett bra bemötande där de har fått bekräftat att de har blivit utsatta. Tidigare forskning visar att män utsatta för våld i en nära relation inte upplever sig ha blivit tagna på allvar

av rättsväsendet på grund av att de är män. En gemensam upplevelse är att de inte blir lyssnade på och att rättsväsendet ibland försöker tysta ner det som hänt. Män som har blivit utsatta har varit i behov av stöd och hjälp som inte finns men det visar sig även att män inte använder sig av de resurser som skulle kunna erbjuda honom hjälp. Anledningarna till detta anser forskarna i studien bero på att männen och deras omgivning inte uppfattar våldet de har upplevt som så pass allvarligt att man förväntas söka stöd för det.

4. Vilken uppfattning har männen och de professionella om samhällets syn på män som blir utsatta för våld i nära relationer?

Den mest centrala uppfattningen om samhällets syn på fenomenet är från både männen och de professionella att män som blir utsatta för våld i relationer inte blir tagna på allvar. En samlad bild är att det saknas kunskap om fenomenet och att män utsatta för våld av en kvinna ses som undantagsfall. Flera av informanterna, av både männen och de professionella, tror inte att män i samhället ses som möjliga offer och i än mindre utsträckning som offer för kvinnors våld. Män som får en offerstatus kan få svårigheter att framhäva sig som starka män med kontroll. Därför undviker män situationer i vilka de kan förknippas med utsatthet och offerskap. Flera av informanterna efterfrågar mer forskning i ämnet för att synliggöra det för allmänheten.

8. Slutdiskussion

Det som är slående i studien är de många likheter som tycks finnas mellan mäns och kvinnors upplevelser av våld i nära relationer. Relationer som tar sin början i kärlek för att sedan övergå till ett vågspel mellan varma känslor och våldsamheter. Att normalisera våldet, förminska dess innebörd och processerna som påverkar att stanna respektive lämna relationen tycks i stor utsträckning vara mycket lika. Gällande våldet verkar det vara så att män i högre utsträckning än kvinnor blir utsatta för psykiskt våld, där en rigorös kontroll av männen är något av ett huvudtema. Även om det psykiska våldet är det som männen mest talar om, vilket även tidigare forskning visar på, ska man inte förringa deras berättelser om det fysiska våldet. Det finns en tendens bland männen i studien att kalla våld så som örfilar och knuffningar för lindrigt. Vi reflekterar kring detta och menar att det kan ha sin början redan i tidiga år, då pojkar och flickor fostras till att bli just män och kvinnor, med alla de mönster och förväntningar som ligger inbäddade i rollerna.

I många miljöer är det vanligare för män att bli utsatta för våld av andra män än vad det är för kvinnor. Detta medför att män inte ser på våld som lika allvarligt så länge det är inom uppfattningen för vad som är normalt våld (Violence against men, 2006). Därför är det rimligt att tro att män som blir utsatta för fysiskt våld av en kvinna, ser på det som mindre allvarligt än om en kvinna skulle vara med om likvärdiga händelser. Ytterligare något som spelar in i upplevelsen av våldet är förväntningarna på männen från familj, vänner och samhälle. En man som blir slagen kan undvika att berätta om det på grund av risken att bli misstrodd (Migliaccio, 2001). Inom vissa teoribildningar finns en uppfattning om att alla män är kapabla till våld och att kvinnor är potentiella offer under männen. Denna syn på män utmanas av denna studie. Här är männen de som tar emot våldet utan att använda sin fysiska styrka för att slå tillbaka. Utifrån teorier om maskulinitet kan detta te sig märkligt, eftersom det där beskrivs att män kompenserar bristande maskulinitet om maskuliniteten riskerar att försvagas (Connell, 1996). Givetvis finns även andra sätt att göra detta, exempel på det här ges i studien då en man understryker att han är en fullt normal och social person utan psykiska men samt att han har trygg bakgrund. Detta kan också ses som uttryck för att stärka sin maskulinitet, som man kan vara rädd får sig en törn när människor hör ens berättelse.

Det som i högst utsträckning skiljer sig åt mellan könen, är samhällets syn på om fenomenet män som blir utsatta för våld av en kvinna i en nära relation överhuvudtaget kan förekomma. En traditionell bild av män är att de ska vara starka och kontrollerade, medan kvinnor har lättare att ses som offer (Burcar, 2005). Dessa stereotyper påverkar i vilken utsträckning män vågar eller vill

berätta om sin utsatthet. Männerna i studien beskriver en betydande oro för hur andra människor ska bemöta dem om de berättar vad de har varit med om. Vissa av männen har inte blivit tagna på allvar när de har berättat om våldet i relationen, vilket i sig medför en ytterligare upplevelse av övergrepp (Migliaccio, 2001). Det hade varit illa nog om männen hade fått detta bemötande från sitt nära nätverk. Men vad värre är, är att flera av männen beskriver ett mycket diskriminerande bemötande från rättsväsendet. En reflektion gällande ett av männens uttalanden i studien, handlar om att män som söker myndighetsstöd ofta möter kvinnliga tjänstemän, vilket vi tolkar som ett möjligt hinder i kommunikationen kring att som man vara utsatt för våld. Här blir det intressant att de män som i studien har varit i kontakt med Socialtjänsten, som i huvudsak består av en kvinnlig kår, uttrycker att de där har blivit väl bemötta. Där bemötandet oftast tycks brista är i kontakten med polisen, där majoriteten är män. Detta kan vara uttryck för att män inte vill se andra män som offer på grund av att detta riskerar att sänka gruppen män till en lägre hierarkisk nivå (Connell, 1996). Eftersom många män drar nytta av den struktur inom vilken de ses som starka, blir detta väl värt att försvara för att minimera risken att ge makten åt kvinnorna.

Då Socialtjänsten registrerar klienter som blir utsatta för våld i en nära relation finns endast ett val av ärendetyp: kvinnofridsärende. Även inom Brottsoffermyndigheten tycks finnas en rådande bild av att våldsutsatta män i nära relationer är undantag. I myndighetens utlysning av medel för år 2010, nämns ingenstans män som möjliga offer för våld i nära relationer. Brottsoffermyndigheten, som har som övergripande mål att *”främja brottsoffers rättigheter, intressen och behov”* (2010.11.26, www.brottsoffermyndigheten.se) har vidare som mål att samla och sprida kunskap kring brottsoffers situation i syfte att bidra till bättre bemötande och behandling av brottsoffer. Det blir därför intressant att myndigheten vid dags dato inte tydligare efterlyser kunskap om män som offer för våld i nära relationer. Frågan om myndigheten och samhället i övrigt ser fenomenet som ett socialt problem blir värd att ställa. Enligt ett objektivistiskt perspektiv existerar ett problem oavsett om makthavare eller andra känner till det eller inte (Sahlin, 2004). Det krävs enligt det konstruktivistiska perspektivet att det finns människor som upplever och beskriver ett problem för att problemet ska anses existera. I det här fallet blir båda perspektiven relevanta. Här finns ett fenomen som enligt vissa inte existerar samtidigt som det uppenbarligen finns människor som i allra högsta grad beskriver just sina upplevelser av fenomenet. För att kunna definiera något som ett socialt problem bör gruppen utsatta öka (Meeuwisse & Swärd, 2004). Inom objektivismen blir forskarens roll att kartlägga fenomen och lyfta resultaten till det allmänna, för att genom detta öka medvetenheten (Sahlin, 2004). Idag är män utsatta för våld av kvinnor i nära relationer beskrivet som ett underrapporterat problem (Hradilova Selin, 2009) och ytterligare forskning kan medföra att

frekvensen av problemet ökar.

I relationer där det förekommer våld är det inte ovanligt att både män och kvinnor upplever en avskärmning från sina anhöriga vilket tenderar att möjliggöra för fortsatt våld. I studien framkommer det att kvinnorna kan använda sig av samhällets syn på fenomenet genom att hota med att ingen kommer att tro på männen. Det är anmärkningsvärt att kvinnorna kan utnyttja det faktum att samhället inte ser, eller inte tror på, att män kan bli utsatta för våld av en kvinna i en nära relation.

De fyra utsatta männens berättelser i studien har på många sätt liknat varandras. I vilken utsträckning stämmer dessa mäns upplevelser överens med de andra män i Sverige som har blivit, eller blir, utsatta för våld av en kvinna i en nära relation? I studien har professionella från Kriscentrum för män och Socialtjänst delgivit sina erfarenheter och kunskaper om att möta männen i arbetet. Samtligas berättelser har mycket gemensamt. Därför är det rimligt att tänka att denna studie även säger något om de män som inte fått sin röst hörd här. Förhoppningsvis kan studier som denna bidra till att samhället i stort får ökad medvetenhet om fenomenet, att fler män vågar berätta om sina upplevelser, men viktigast av allt: att de blir trodda på av oss andra.

9. Förslag till kommande forskning

Under studiens gång har det blivit klart för oss att många av de dörrar som vi öppnat lite försiktigt, framöver kan ställas vidöppna och bjuda in till många fler forskningsområden. Det som i första hand kan vara relevant att genomföra är ytterligare studier gällande frekvensen av kvinnors våld mot män. En forskningsstudie där man noggrant överväger utmaningarna kring mörkertal är nödvändig. Vidare skulle studier gällande kvinnors och mäns syn på våld och manlighet kunna bidra till ökad förståelse kring fenomenet, samt medföra förslag på ytterligare forskning som sträcker sig till det professionella planet. Hur rättsväsendet ser på män som möjliga offer finns berör redan vissa studier, men dessa kan utvecklas till forskningsprojekt mer riktade mot män utsatta för våld av kvinnor i nära relationer. En kartläggning av det upplevda bemötandet av rättsväsende och myndigheter från denna grupp män kan också ge en betydligt djupare bild än vi har haft möjlighet att framföra i denna studie, då det för oss är klart att där finns mycket att förbättra.

Något vi i denna studie inte har berört är barnens upplevelser av att mamma kränker eller slår pappa. Vi har inte heller lagt fokus på männens partners: kvinnorna som utövat våldet. På samma sätt som männen i denna studie har saknat stöd från samhället, saknas stöd för dessa kvinnor. Kanske är det dags att fokusera på *familjevåld* som helhet, oavsett familjesammansättning? Våld förekommer i alla samhällsklasser, i relationer även utöver de heterosexuella som vi i studien har avgränsat oss till.

10. Källförteckning

- Andersson, S. & Gunnarsson, E. (2003). Spegling och problematisering av mansforskning i arbetsliv och organisationer. I: *Manlighetens många ansikten – fäder, feminister, frisörer och andra män*. Johansson, Thomas & Kuosmanen, Jari (red: er) (2003). Malmö: Liber AB.
- Burcar, V. (2005). *Gestaltningar av offererfarenheter – samtal med unga män som utsatts för brott*. Lund: Lunds Universitet, Sociologiska Institutionen.
- Börjesson, M. & Rehn, A. (2009). *Makt*. Malmö: Liber.
- Connell, R.W. (1996). *Maskuliniteter*. Stockholm: Daidalos.
- Cullberg, J. (2006). *Kris och utveckling*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Forrestgate, G. (2010). *Mardrömmen som blev sann*. Hakenäset: AnomaR Förlag.
- Holmberg, C. & Enander, V. (2004). *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrotsprocess*. Ystad: Kabusa Böcker.
- Isdal, P. (2009). *Meningen med våld*, Stockholm: Gothia Förlag.
- Kuosmanen, J. (2001). *Finnkampen. En studie av finska mäns liv och sociala karriärer i Sverige*. Hedemora: Gidlunds förlag.
- Kwarnmark, E. & Tidefors Andersson, I. (1999). *Förövarpsykologi – om våldtäkt, incest och pedofili*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Larsson, S. (2005). Kvalitativ metod I: Larsson, S., Lilja, J. & Mannheimer, K. (red:er) *Forskningsmetoder i socialt arbete* (s.91-128) Lund: Studentlitteratur.
- Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand, J., & Kalliokoski, A.M. (2001). *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*. Umeå: Brottsoffermyndigheten, Uppsala Universitet.

- Lundgren, E. (2004). *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS).
- Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2004). Vad är ett socialt problem? I: *Perspektiv på sociala problem*. Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red:er). Stockholm: Natur och Kultur.
- Sahlin, I. (2004). Sociala problem som verklighetskonstruktioner. I: *Perspektiv på sociala problem*. Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red:er). Stockholm: Natur och Kultur.
- Sveningsson, M., Lövheim, M. & Bergquist, M. (2003). *Att fånga nätet. Kvalitativa metoder för Internetforskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Svenning, C. (2003). *Metodboken*. Lund: Lorentz förlag.
- Thomsson, H. (2002). *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Westlund, I. (2009). Hermeneutik. I: *Handbok i kvalitativ analys*. Fejes, A. & Thornberg R. (red:er). Stockholm: Liber.

Vetenskapliga artiklar

- Migliaccio, T. A. (2001). Marginalizing the battered male. I: *The Journal of Men's Studies*. Vol. 9, nr 2, s. 205-226.
- Sarantakos, S. (2004). Deconstructing self-violence in wife-to-husband violence. I: *The Journal of Men's Studies*. Vol. 12, nr 3, s. 277-293.
- Straton, J.C. (1994). The myth of the "battered husband syndrome". I: *Masculinities*, vol. 2. nr 4, s.79-82.

Rapporter och publikationer

- Hradilova Selin, K. (2009) *Våld mot kvinnor och män i nära relationer. Våldets karaktär och offrens erfarenheter av kontakter med rättsväsendet*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag.

- Blixt, M, Hradilova Selin, K. & Westlund, O. (2010). *Brottsoffers kontakter med rättsväsendet. En fördjupande studie utifrån Nationella trygghetsundersökningen 2006-2008 och intervjuer med fokusgrupper*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag.
- Sandberg, A. (2010). *Våld i nära relationer – ett familjerådgivningsperspektiv. Redovisning av enkätundersökningen inom den kommunala familjerådgivningen 2009*. Föreningen Sveriges kommunala familjerådgivare. Tillgänglig på Internet: <http://www.krf.se> [Hämtad 10.11.18]
- Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth (2006). *Violence against men. Men's experiences of interpersonal violence in Germany. Results of the pilot study*. Berlin. Tillgänglig på Internet: <http://www.cahrv.uni-osnabrueck.de/conference/SummaryGermanMenstudy.pdf> [Hämtad 10.11.07]

Internetsidor

Forskningsetiska riktlinjer

2010.08.28 www.codex.vr.se

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Kriscentrum för män, Göteborg

2010.10.28 www.goteborg.se

www.goteborg.se/wps/portal/kriscentrumforman

Utlysning av medel, Brottsoffermyndigheten

2010.11.01 www.brottsoffermyndigheten.se

<http://www.brottsoffermyndigheten.se/default.asp?id=3232>

Information om Brottsoffermyndigheten

2010.11.01 www.brottsoffermyndigheten.se

<http://www.brottsoffermyndigheten.se/default.asp?id=1194&refid=1291&parentId=1290>